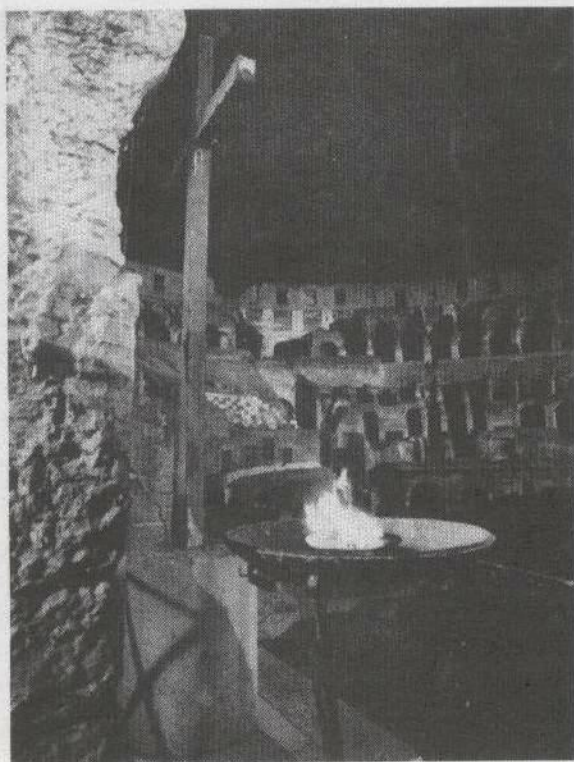

Kiriku Elu

Cesti katoliiklaste häälekandja

3&4/1994

Selles numbris muuhulgas:

- ✎ Vaimulik haridus
ja vaimulike haridus
katoliku kiriku ajaloos
- ✎ Homoseksuaalsus
ja homoseksualism
kiriku vaatenurgast
- ✎ Søren Kierkegaard -
alati aktuaalne
- ✎ Ning tavaks saanud
rubriigid ja järjejutud

Kiriku Elu 3&4/94

Õesti katoliiklaste häälekandja

Ilmus jaanuarist 1933 kuni juulini 1940.
Uuesti ilmub alates oktoobrist 1989.

Sisukord ja avapalve	2
Mõtisklus peale ristiteed	3
- paavst Johannes Paulus II	
Vaimulik haridus ja vaimulike haridus katoliku kirikus	4
- toimetaja	
Homoseksuaalsuse probleem moraaliteoloogia pingeväljas	8
Armastus ja usk (2. osa)	16
- Jack Dominican	
Parem olla prantslane kui doktor Kahju	22
Meenutab Stefan Georg Sarre	
Uskuda Kristusesse	26
- isa Mieczyslaw Malinski	
Teejuht usu juurde	32
Ikka ajakohane Kierkegaard	
- Hans-Joachim Rennkamp SDB	
Järg tagakaane laulutekstile	35

Esikaanel: Rooma, rist Colosseumis.
Vt ka mõtisklus lk 3.

"Kiriku Elu" nr 3&4(143&144) 1994. Katolliku kiriku väljaanne.
Ilmub 12 numbrit aastas, vahelduva sagedusega.
Toimetaja preester Rein Õunapuu.
Toimetuse aadress: Vene tn 18 EE-0001 TALLINN
telefon (372-2) 446367

Trükitöö: AS Terbo Ltd., Rävåla pst. 8 TALLINN

Avapalve

Palve sallivuse ja tõe pärast

Taevane Kuningas,
Sina oled meid pannud elama siia maailma,
maailma, mis on üle meie mõistuse.

Sa oled seadnud meie kõrvale teise inimese,
keda me ei suuda heaks kiita ega sõanda hukka
mõista.

Meile tundub, et tauniva suhtumisega teeksime
talle ülekohtu või jääksime tema viha alla, mille
vastu oleksime jõuetud.

Vaikiva või pooldava suhtumisega kinnitak-
sime teda patus püsima ja laseksime endagi
jaoks lati madalamale.

Me oskame maailma enda jaoks mõistetavaks
teha ainult mustvalgena, kuid Sina lased end
leida ainult paljudest värvitoonidest.

Meie jaoks ei saa olla tõe ilma sallivuse ja
sallivust ilma tõeta.

Me võime tõe nimel tuua ohvriks iseenda,
kuid mitte teist inimest.

Me vajame sallivust ja üksmeelt, kuid mitte
selleks, et Sinu seadustele vastu hakata.

Anna meile julgust tõe eest välja astuda, anna
meile kindlameelsust, et me ei laseks oma
headust kuritarvitada.

Kuid õpeta meid leidma kompromissi tõe ja
sallivuse vahel, et vale saaks võidetud ja inimene
jääks hävitamata nii meis enestes kui ligimeses.

Ära saada meid kiusatusse, ära saada meile
lahendamatu olukordi, sest meie ei tea, kui söö-
nud peavad olema hundid ja kui terved lambad.

Õpeta meid nägema Sinu kirkuse ülevust, kui
eluraskused on meid pimedaks teinud,

et pärast seda, kui me oleme kaotanud
enesevalitsemise, kui me oleme öelnud ränki
sõnu, tõstnud käe oma venna vastu, hakkaks
meil sinu ees häbi ja me leiaksime leppimise
taas nii Sinu kui oma ligimesega - leiaksime
iseenda Sinu riigi jaoks.

Aamen.

Tallinna Peeter-Pauli kogudus
Vene tn 18; 0001 TALLINN
telefon (22) 44 63 67
 isa Rein Öunapuu

- P 10.00 poolakeelne missa
 11.30 eestikeelne missa
 T 17.00 adoratsioon
 18.00 ladinakeelne missa
 18.30 venekeelne missa
 K 9.00 ladinakeelne missa
 N 17.00 poolakeelne missa
 18.00 eestikeelne missa
 R 8.00 adoratsioon
 9.00 ladinakeelne missa
 18.00 eestikeelne missa
 L 9.00 ladinakeelne missa
 9.30 roospärg
 18.00 ladinakeelne lauldav missa
Iga kuu 1. laup. leedukeelne missa 17.00

Pärnu: Pühapäeviti kell 16.00 missa
 Pärnu Eliisabeti (lut.) kiriku kabelis

Tartu p. Neitsi Maarja kogudus
Veski tn 3; 2400 TARTU
telefon (27) 43 42 35
 isa Zbigniew Pilat

- P 9.30 poolakeelne missa
 11.00 eestikeelne missa
 E 8.00 eestikeelne missa
 18.00 vesper ja roospärg
 T 18.00 eestikeelne missa
 Kolmapäevast Reedeni:
 8.00 eestikeelne missa
 18.00 vesper ja roospärg
 L 18.00 ladinakeelne missa

Valga: Pühapäeviti kell 15.00 missa
 Valga Jaani (lut.) kiriku käärkambris

Ahtme katoliku kogudus
Sõpruse tn 82; 2020 AHTME
telefon (233) 34 003
 isa Augustinus Loska OFM

- P 10.00 poolakeelsed tunnipalved
 11.00 poolakeelne missa
 Esmaspäevast Reedeni:
 15.30 poolakeelne roospärg
 16.00 poolakeelne missa
 L 14.00 laste usuõpetuse tund
 15.00 venekeelne missa

Narva: Pühapäeviti kell 15.00 missa
 luterlikus kabel-kirikus Kreenholmi 22

Tegeva armastuse saadikud
Endla 33-10; 0001 TALLINN
telefon (22) 45 15 06
 ülemõde Stanislette

- K ja R 7.00 missa
 P, E, K, R 18.00 adoratsioon
 T, N, L 7.00 adoratsioon

Pühima Lunastaja birgitiinide ordu
Poska tn. 47A; 0010 TALLINN
telefon (22) 42 31 47
 ema Teresa

Paavst Johannes Paulus II lõppsõna Colosseumis käesoleva aasta Suurreedel, 2. aprillil, peetud ristiteele.

Risti tee teksti oli ette valmistanud Konstantinoopoli oikumeeniline patriarh Bartholomeus, lõppsõna kirjutas paavst.

Vennad ja õed, täna oleme mõtisklenud risti saladuse üle, mida me austame Suurreede liturgias sõnadega: "Vaata, see on ristipuu ... tulge, kummardagem seda!"

Me peame seda austamistalitust siin, Colosseumis, kus meie eelkäijad andsid märtrisurma kaudu tunnistuse armastusest, millega Kristus on meid armastanud. Siin, selles paigas maakeral, vanas Roomas, mõtlen ma eriti "Ristide mäele" Leedus, kus ma möödunud aastal oma pastoraalvisiidi käigus viibisin. Olin sügavalt liigutatud sellest teisest "Colosseumist", mis ei pärine vana-rooma aegadest, vaid on sündinud meie sajandil. Enne oma külaskäiku Baltimaadesse, sealhulgas Leetu, palvetasin ma kahe evangelisatsioonitee pärast, millest üks kulgeb Roomast põhja, Itta ja Läände, ning teine avaneb Konstantinoopolist, Idakirikust. Need kaks teed kohtuvad Baltikumis, Leedu ja Venemaa piiril.

Täna lasime end ida traditsiooni tarkusest juhtida, sõnade kaudu, mis pärinesid meie armsalt vennalt, Konstantinoopoli oikumeeniliselt patriarhilt Bartholomeuselt, keda me täname kõigest südamest.

Ma olen mõelnud kõigile nendele arvukatele kolosseumidele - ristide mägedele teistes paikades läbi Venemaa euroopaosa, läbi Siberi - uuema aja ristide mägedele ja kolosseumidele.

Täna tahaksin ma öelda mu vennale Konstantinoopolist ja kõigile meie vendadele ja õdedele idast: mu armsad, meid ühendab märtrite veri Rooma, ristide mäe, Solovetski saarte ja teiste surmalaagrite vahel. Me oleme ühendatud selle märtrite poolt pandud aluse kaudu ja peame olema üks, ega saa teisiti. Mell tuleb tunnistada ühtsama tõde ristist. Ja miks ei saa me tunnistamata jätta? Me ei saa teisiti sellepärast, et tänapäeva maailm tahab risti sõnumit tühjaks teha. See kristlusevastane traditsioon levib juba aastasadu ning tahab risti meie eest kinni katta ning öelda, et inimesel pole risti mingeid juuri ja rist ei paku inimesele ei väljavaadet ega lootust. Inimene on lihtsalt inimene, kes peab eksisteerima nii, nagu Jumalat ei olekski.

Mu armsad, meil on see ühine ülesanne öelda nii idas kui läänes: "Risti sõnumit ei tohi tühjaks teha!" Risti sõnumit ei tohi tühjaks teha, sest kui Kristuse risti sõnum saab tühjaks tehtud, siis pole inimesel enam mingeid juuri ega mingit väljavaadet - ta on hukkamisele määratud!

See on üleskutse kahekümneenda sajandi lõpust. Karje Roomast, karje Moskvast, karje Konstantinoopolist. See on kogu kristlaskonna karje Põhja- ja Lõuna Ameerikast, Aafrikast ja Aasiast, kõikide karje. See on uue evangelisatsiooni kutse.

Jeesus ütleb meile: nõnda nagu nad on taga kiusanud mind, nii kiusavad nad taga ka teid. Nõnda nagu nad on kuulnud mind ja minu sõna vastu võtnud, nii võtavad nad vastu ka teie oma. Nad võtavad selle vastu, teist lahendust ei ole. Kellelgi ei ole igavese elu sõnu, ainult Temal, ainult Jeesusel, ainult tema ristil. Nii mõtleme meile selle ristitee lõpul siin, vanas rooma Colosseumis, kõikidele teistele kolosseumidele, ja tervitame teid armastuses, usus ja ühises lootuses.

Me usaldame kogu kiriku ja kogu inimkonna selle ema hoolde, kes risti all seisab ja embab meid kõiki oma lastena. Tema armastuses me tunneme nagu Johannes kiriku ja kristlaskonna ühtsuse jõudu, ning täname Isa ja Poega ja Püha Vaimu Kristuse risti eest.

Klõdetud olgu Jeesus Kristus.

Vaimulik haridus

ja vaimulike haridus rooma-katoliku kirikus

Alajaotused ja ajalugu linnulennult

Sissejuhatus

Vaimulikku haridust võib rooma-katoliku kirikus jagada kolme põhirühma.

1. Vaimulik haridus, mis õpetab inimest usutõdedest juhinduma oma isiklikus elus. Seda otstarvet täidavad usuõpetus koolides ja vastavad õpperaamatud, katekismus täiskasvanutele ning kursused, mille kaudu võib inimene süvendada oma teadmisi religioonist, kristlikust abielust, tööeetikast jms.

2. Vaimulik haridus, mis on vajalik teatud praktilise funktsiooni täitmiseks kirikus. Niisugust otstarvet täidavad vaimulikud seminarid, kus inimene võib saada ettevalmistuse vaimulikutööks.

3. Ülikoolide lõikes on pilt palju kirjum. Kuna klassikaline üliõpilane peab oma õpingute eesmärgi ise määratlema, on tema ainevalik palju avaram ja ka ülikoolides pakutav erineb tunduvalt vaimuliku seminari programmist. Nii võib ülikoolis kuulata näiteks tervet kursust patristikast, naisteoloogiast, tomismist jne. Võib süvendada oma teadmisi ja

saada õpetust väga spetsiifilistel teemadel, mis kohustusliku, vaimulikutööks hädavajaliku loenguprogrammi kõrval annavad soovijale võimaluse kujuneda tippteadlaseks mingil kitsamal erialal, olgu selleks siis moraaliteoloogia, domaatika, liturgika vms.

Magistri- ja doktoritöö tehakse tavaliselt veelgi kitsamal alal, see võib näiteks käsitleda kiriku kolmainuseõpetust enne Trento* kirikukogu, kopti kirikut neljandal sajandil, Albertus Suure elutööd, mõnd meditsiinieetika probleemi, uusi perspektiive kiriku sakramentide-õpetuses jms.

Vaimuliku hariduse iseärasused

Rooma-katoliku kiriku vaimulik haridus on sama vana kui kirik ise. Eeltoodud kolmeastmeline haridussüsteem on kujunenud spontaanselt nagu ka ilmalik koolitus, ja põhiosas nende struktuur kattub. Kui aga vaadelda funktsioonide erinevust, siis muude ainete õppimine peab tavaliselt andma inimesele vahendid, st oskused end ära elatada, vaimulik koolitus seevastu püüab inimest suunata teadvustama elu kõr-

gemat eesmärki. Sellepärast ongi vaimuliku koolituse iseärasuseks eelkõige õpetatavatele ainetele lisanduv vastav keskkond ja elukorraldus.

Vaimulike seminaride vastuvõtutingimustest, kodukorrast ja ainevalikust teeme juttu ühes "Kiriku Elu" järgmistest numbritest.

Vaimuliku hariduse juured

Kristliku vaimuliku hariduse juured on kahtlemata judaismis, kuid peale kristlike põhitõdede avaldab sellele mõju veel *paideia* - hellenistlik-paganlik haridussüsteem (lapse füüsiline ja vaimne, st igakülgne arendamine, vastandina kitsale ameti õppimisele).

(*) 'Trento kirikukogu' on eesti keeles kõige loomulikum mõiste, kuna selle linna tänapäevane nimekuju on just 'Trento'. Linna nime ladinakeelne nominatiiv on 'Tridentum' ('kolmesakiline'), ja seega tihti kasutatud vorm 'Trienti kirikukogu' on igati vale. 'Tridenti' või 'Tridentumi kirikukogu' tuleks kõne alla, kuid kuna ka varasemas eestikeelses kirjanduses, sh näiteks ENE-s, on juttu Trentost, ning seda ümber lükkama hakata pole põhjust, jäägu mõiste edaspidi kasutusele sellisel kujul.

Nii nagu Jeesusel olid jüngrid, oli neid alati olnud ka kõikidel kuulsamatel rabidel. Jeesuse kaksteist jüngrit rändasid ühes temaga, olles jätnud oma vara ja perekonna. Jeesus mitte ainult ei õpetanud neid, vaid ka kasvatas, valmistas ette tulevase kuulutustöö raskusteks. Ülejäänud seitsekümmend jüngrit jäid suuremalt osalt oma perekondade juurde ja käisid Jeesuse järel siis, kui aega said.

Varakristlik õppekirjandus

Hoolimata sellest, et kristlasi kiusasid taga nii juudid kui rooma keisrivõim, võib kristliku usuõpetuse arengut esimestel sajanditel pidada lausa tormiliseks. Kõik **Uue Testamendi raamatud** on ju kirjutatud õppeotstarbeks, st inimestele, kellel on tärnanud huvi kristluse vastu ja kes tahavad seda lähemalt tundma õppida.

Samal ajal kestab kuni IV sajandini **apokrüüfse kirjanduse** õitseage. Raamatuid, mis pretendeerivad olema evangeeliumid, kirjutatakse lisaks kanoonilistele vähemalt 12, apokrüüfseid apostlite tegusid 25 ja kirju 10, apokalüptilisi ilmutusraamatuid 8. Apokrüüfide hulka loetakse ka Didache - nn. kahe-teistkümmend apostli õpetus - juhtnöörid praktiliseks koguduseeluks.

Uuele Testamendile ja sellest inspireeritud apokrüüfidele lisandub **patristiline kirjandus**: piiskoppide läkitused ja varakristlike apologetide teosed. Kristliku vaimuliku hariduse taimelavaks saavad aga varakristlikud katehheetilised koolid.

Katehheetilised koolid ja kloostrid

Esimene **katehheetiline kool** tekitab II sajandil Aleksandrias, ning

kahe järgmise sajandi jooksul lisanud sellele Kaesarea, Antiookia, Rooma, Kapadookia ja Edessa katehheetilised koolid.

Katehheesi selle sõna tänapäevases mõttes õpetati tavaliselt samas ruumis, vahel lausa ühenduses Armulaua pühitsemisega, sest liturgia saab oma kindlalt reglementeeritud kuju alles VII sajandil. Katehheetilised koolid tegelesid peamiselt piibliuurimise ning kristliku õpetuse arendamisega. Antiigi traditsiooni - ja samuti Kristuse enda - eeskujul polnud kõnesolevad koolid institutsionaalse iseloomuga, vaid kogunesid oma aja väljapaistvate isikute ümber.

Kloostrites, mis tekivad IV sajandist alates, tegeletakse samuti teadusega, ning kogu keskaja vältel on just kloostrid kristliku vaimuvara säilitajateks ja edasivijateks.

Üldhariduse vastu ei tundnud kirik kaua aega huvi (kuigi keiser **Konstantinus**, kes kirikule 313. aastal vabaduse andis, selleks võimaluse ette nägi) - *paideia* oli paganlik, ja konflikt paganlusega oli alles liiga värske. Kristliku kiriku huvi üldhariduse vastu tekkis alles siis, kui VI sajandil varises koos Rooma riigiga kokku ka riiklik haridussüsteem. Nii hakati Edesas VI sajandi alguses piibliainete kõrval õpetama ka filosoofiat ja meditsiini. Paavst **Agapetus I** (paavstiks 535-536) organiseeris Vivariumi kloostris kooli, mis ei jäänud küll kauaks püsima, kuid millest sai keskaegsete kloostrikoolide mudel - antiikse *paideia* ja kristluse süntees.

Ülikoolid

XII sajandil hakkavad nii keiser kui paavst pöörama tähelepanu ülikooliharidusele. Selleks ajaks on teoloogia ja filosoofia keskus koondunud Pariisi, õigusteadlaste pealinn on

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

ANNUARIO PONTIFICIO 1994, katoliliku kiriku aastaraamat, ilmumärtsi alguses. Selles on võetud arvesse eelmisel aastal ja käesoleva aasta algul toimunud muudatused nii kiriku keskvalitsuses, piiskopkondades kui ka Püha Aujärje diplomaatilistes suhetes.

Aastaraamatu statistiline osa toob ära järgmised arvud: kardinale on praegu 141 ja piiskoppe 4116 (neist piiskopkondades 2330). Paavst nimetas möödunud aastal 115 uut piiskoppi.

Kogu maailmas on 404641 katoliliku preestrit, kellest 64,2% on ilmikvalmilkud, 35,8% kuuluvad niisilts mõnda orduisse. 55%, st. üle poolte preestritest on Euroopas, 29% Ameerika mandril, 9% Aasias, 5% Aafrikas ja veidi üle 1% Okeaanias.

KONGREGATSIOON, MIS tegeleb preestrite elu- ja töökorraldusega, avaldas märtsikuu lõpul dokumendi "Preestrite elust ja ülesandest."

100-leheküljeline dokument algab preestrisseisuse teoloogilise seletusega. Mainitud kongregatsioonil sekretär, ülempiiskop Crescenzo Sepe märkis, et see on vajalik seletamiseks, miks mõned preestrisseisust puudutavad mõttesuunad autoritaarsusest "demokratiseerumisele" ei ole vastu võetavad, kuna nad ajavad segamini ilmikute, preestrite, piiskoppide ja paavsti ülesanded. Sama puudutab preestrisseisuse

aga Bologna. 1158. aastal vabastab keiser **Friedrich I** üliõpilased ilmalikust alluvusest (*privilegium fori*), välja arvatud kuriteod. Privileegi alla hakkas üliõpilane kuuluma sellest hetkest, kui tema nimi kanti ülikooli registrisse (*matricula*).

Sellel ajal kutsuti ülikoole 'studium generale'. Sõna 'universitas' - ülikool - võeti kasutusele esimest korda Pariisi ülikooli kohta, kui üks selle magistritest 1221. aastal kirjutab: "nos universitas magistrorum et scoliarum". XIII sajandiks läheb uus nimi käiku juba üldnimena. Algne ülikool allus kantslerile (*cancellarius*), kes nimetati piiskopi poolt (Pariisis) või valiti magistrite poolt (Oxfordis). Klassikalistele ainetele: meditsiinile, filosoofiale ja õigusteadusele, lisandus ülikoolides teoloogia.

Aastaks 1400 on ülikoole juba 64, neist 21 on asutatud paavsti bulla või brevega, 10 ülikooli on saanud alguse ilmalike võimude initsiatiivil, 33 tekkisid juba olemasolevate, paavsti poolt kinnitatud koolide baasil.

Protestantism ja ülikoolid

Enne reformatsiooni, XVI sajandi alguses, hõlmas kirikus valitsev kriis ka ülikoole. Mõnedes ülikoolides hakati pakkuma üldtunnustatud tomistliku teoloogia ja filosoofia alternatiiviks nominalismi. Paljudes ülikoolides levisid humanistlikud vaated. Näiteks Löweni ülikoolis kogusid **Rotterdami Erasmus** loengud sel perioodil kokku 3000-pealise kuulajaskonna.

Pärast **Martin Lutheri** väljaastumise ei võtnud humanistid tema vaateid sugugi üle. Kaasa läksid ainult noored, traditsioonideta ülikoolid, nagu näiteks 1502. aastal asutatud Wittenbergi ülikool, millest sai protestantliku ülikooli muster näidis. Protestantlikul ajal loodi üli-

koolid Marburgis 1527, Königsbergis 1544 jne. Mõned ülikoolid "reformeeriti" ka hiljem ilmaliku võimurvalve protestantlikeks, nagu Tübingen 1535. ja Rostock 1542. aastal. Samasündis see ka kalvinistide juures: näiteks Genfi ülikool muudeti kalvinistlikuks 1559. aastal.

Võib väita, et reformatsioon süvendas ülikoolides valitsevat kriisi üle kogu Euroopa. Prantsusmaa, Belgia ja Hollandi ülikoolides võtsid maad jansenistlikud ideed, mille taga, lisaks humanistlikule mõtte- laadile, seisis taotlus paavstist sõltumatu rahvuskiriku loomiseks.

Ülikoolireform vastu-reformatsiooni perioodil

Rooma-katoliku kiriku mõjusfääri jäänud ülikoolide reform viiakse läbi protestantlikest mõnevõrra hiljem. Vastureformatsiooni kandjateks muutuvad Pürenee poolsaare ülikoolid nagu Salamanca, Alcalá, Valladolid, Ovideo ja Coimbra. Kõnesolevat perioodi võib nimetada hispaania teoloogia kuldseks ajastuks, mis haarab oma mõjupiirkonda ka asumaade ülikoolid, näiteks Mehhikos, Guatemalas, St. Domingos jm.

Ka Trento kirikukogu juhtivateks teoloogideks on hispaania ülikoolide kasvandikud, kellest esireas on jesuiidid **Roberto Bellarmino**, **Maldonado, F. de Toledo**, **Franciscus Suarez** jt. 1585. aastal muutub Collegium Romanum jesuiitide ülikooliks, tänapäevase Univesitas Gregoriana eelkäijaks.

Vaimulikud seminarid

Vastureformatsiooni uuenduseks hariduse vallas olid vaimulikud seminarid, mis polnud ainuüksi õppeasutused - tulevased vaimulikud pidid

seal elama kloostrikorra kohaselt ning said lisaks haridusele ka vasta-va kasvatusena. Võimalust saada süstemaatilist ettevalmistust hingehoiu- ja vaimulikuks tööks varem ei tuntud; ülikoolid ei seadnud endale kunagi niisugust eesmärki, sest vajadust ka poleemikaks hästiettevalmistatud vaimulikkonna järele hakati tundma alles tänu reformatsioonile.

Pärast tuliseid vaidlusi Trento kirikukogul saavutatakse lõpuks 1563. aasta mais-juunis konsensus vaimuliku hariduse küsimuses. Sünnib dokument, mis kohustab piiskoppe looma igasse piiskopkonda ja iga ordu juurde - kui materiaalsed vahendid seda võimaldavad - vaimulik seminar, mille lõpetamine on igale tulevasele vaimulikule pühit- suse saamiseks vältimatu tingimus.

Seminarid loodi XV sajandist pärit toomkoolide ja kolleegiumide baasil (Capranica, Nardini jt.). Al- gus oli raske, nagu alati, sest puudus nii programm kui õppematerjal. Reaalset kasu hakkab kirikul semi- naridest olema alles XVII sajandil.

Ülikoolide ilmalikustumine

Pärast Kolmekümneaastast sõda (Westfaleni rahu 1648. a.) lödveneb pinge protestantide ja katoliiklaste vahel. Kõrgemad õppeasutused muutuvad pealetungivate empiiriliste teaduste tõttu konfessioonivä- listeks. Sellele perioodile on iseloomulik **akadeemiate** tekkimine (Académie Francaise, akadeemiad Berliinis ja Münchenis). Akadeemia- tes ei järgitud enam klassikalise üli- kooli ainevalikut, vaid keskenduti ühele konkreetsele alale, nagu näi- teks diplomaatia, arheoloogia vms.

Ülikoolid jäävad tol perioodil hariduselus mõnevõrra tahaplaani- le, olles ilmalikust võimust tsenseeri- tud, st neil polnud enam niisugust sõltumatust ja vabadust nagu varem. Esimene ülikool, mis uue, vaimuli-

kust võimust otseselt sõltumatu uurimisstiiliga kaasa läheb, on Göttingeni ülikool, mis hakkab 1737. aastast alates juhinduma neohumanistlikest ideedest. Maailma ei hinnata enam religiooni ilmutatud tõdede järgi, vaid määravaks saab inimese enda arusaamine tõest, ilust ja headusest.

Pärast Prantsuse revolutsiooni ja sekularisatsiooni Saksamaal muutuvad ülikoolid iseseisvaks, neil on lausa omad seadused, mida riik respektierib. XIX sajandil levib see süsteem üle kogu Euroopa, kaasa arvatud Tartu ülikool. Samal alusel formeerivad oma kõrgharidussüsteemi ka Ameerika Ühendriigid, kus riiklike ülikoolide kõrval kerkib esile ka privaatülikooli fenomen. Konfessionaalne iseloom jääb ülikoolides tahaplaanile ning annab eri usutunnistusest teadlastele võimaluse koostööks. Prantsusmaal jääb teoloogia ülikoolidest üldse välja (väljaarvatud Strassbourg). Seda õpetatakse edaspidi piiskoplikes seminarides.

Katoliku ülikoolid

Kiriku lahutamine riigist (jesuiitide laialisaatmine, Prantsuse revolutsioon ja tsiviilkonstitutsioon, sekularisatsioon Saksamaal, samal ajal jusefinism Austrias) kutsub XIX sajandil esile spetsiifiliselt katoliiklike ülikoolide asutamise. Esimestena avatakse katoliku ülikool Löwenis 1835, Pariisis 1875. aastal ("Instituts catholiques") ja paar aastat hiljem Angers'is, Lille'is, Lyonis ja Toulouse'is. Iirimaa saab katoliku ülikooli 1846. aastal Dublinis. Samuti tekivad katoliku ülikoolid uuele mandrile: New York 1846, Milwaukee 1855, Chicago 1870, Quebec 1852 jt. See institutsioon on püsinud elujõulise ja arenevana tänaseni.

Ülikoolide problemaatika tänapäeval

Käesoleval ajajärgul elavad ülikoolid läbi järjekordset kriisi. Ülikoolide ja teaduskondade arv kasvab aukartustäratava kiirusega, nagu ka üliõpilaste hulk (näiteks kui 1830. aastal oli kogu Saksamaal 15 000 üliõpilast, siis 1980. aastal ainuüksi selle lääneosas 378 000), ning ülikoolide struktuuridel ja programmidel on raske arengule järele jõuda. Kuigi ülikoolides õppijad peavad praegu veel oma haridust prestiižikamaks, on vahe ülikooli- ja kõrghariduse vahel praktiliselt kadunud.

Konflikt tekib akadeemilise hariduse ja konkreetse ala valdamise pinnal - üha raskemaks ülesandeks muutub püüe olla mitmekülgset haritud, laia silmaringiga isiksus ja samas tippteadlane oma kitsal erialal. Kuid ükski ülikool ei saa oma põhiolemuselt leppida "vaimsete käsitöölise" koolitamisega. Selle tõttu pole ka ükski ülikooli nime kandev õppeasutus eelmainitud pretensioonist loobunud.

Kasutatud kirjandus:

- "Lexikon für Theologie und Kirche", Herder 1986
- "Geschichte der Katholischen Kirche", Styria 1990
- Gerhard Rauschen "Grundriss der Patrologie" 1926

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

kitsendamist pelgalt liturgiliseks tegevuseks.

Dokumendi 2. osas käsitletakse preesterluse spirituaalteeti tänapäeva ajaloolises olukorras ning evangeeliumi uue kuulutamise vaatenurgast. Keskseks tõuseb siin euharistia - preestri kõige tähtsam tegevus - ning meeleeparanduse sakramendi jagamine. Preester ise peab andma head eeskujut, käies regulaarselt pihil. Dokument kinnitab ka kiriku kindlat otsust säilitada preestrite tsölibaadikohustus, ning toob esile selle teoloogilisi ja spirituaalseid põhjendusi.

Kolmandas osas rõhutab dokument preestrite pideva koolituse vajadust nii intellektuaalsel, pastoraalsel kui ka isikusearengu tasandil.

ANGLIKAANI KIRIKU OTSUS hakatapühitsema vaimulikuametisse ka naisi on nüüd saanud katoliku kiriku poolt ametliku vastukaja. Püha Aujärje pressibüroo poolt 12. märtsil avaldatud seisukohavõetus öeldakse, et otsus, mis ei võtnud piisavalt arvesse olkumeenilisi ja õpetuslikke tagajärgi, seab raskesse olukorda selle teineteisemõistmise vaimu, mille kahe kiriku vaheline teoloogiline dialoogikomisjon oli saavutanud.

Seisukohavõetus öeldakse, et naiste pühitsemine preestriks ei puuduta ainuüksi kirikliku süsteemi, vaid sellel on olulisi õpetuslikke tagajärgi. Küsimus ei seisne ka võrdõiguslikkuses ega õiglu-

Homoseksuaalsuse probleem moraalteoloogia pingeväljas

Toimetajalt. "Kiriku Elu" eelmise numbriga avaartiklis lubasin, et hakkame Jack Dominiani raamatut avaldama kommentaaridega varustatuna.

Seekordses ja järgnevas lehenumbris olevad peatükid sellest raamatust käsitlevad homoseksuaalsust. Et saada asjatundlikku kommentaari selle teemal, pöördusin ühe inimese poole, keda tunnen kui tõsiselt kristlast ja terve mõistusega inimest, ning kes on aastate jooksul homoseksuaalsust kristluse valguses väga põhjalikult uurinud.

Andsin talle Dominiani raamatu tõlget lugeda, ja palusin, et ta kirjutaks antud teemal kommentaariva artikli. Tulemus sai võibolla veidi pikk, kuid seda ei olnud ka võimalik kuidagi lühendada ega osadeks jagada. Olgu ta siin siis tervikuna.

Kõike ei saa siin maailmas omal nahal proovida. Kõrvaltvaatajana ei oska me kunagi süveneda probleemi olemusele nii nagu inimene, kellele see on elu ja hingeõndsuse küsimus. Peame uskuma neid, kelle sõna veenab meid, kelle sõna on uskumistväärne juba ainuüksi selle pärast, et inimene kõneleb n.ö. iseenda kahjuks. Osakem seda hinnata.

Viimastel aastatel, üleüldise totalitarismist vabanemise tähe all, on ka Eesti ajakirjanduses ilmunud märkimisväärne hulk käsitlusi, mille teemaks on homoseksualism. Neist väärivad esiletõstmist Max Randi "Kõrvalekaldujate avangard - homoseksualismist kultuuris" ja Teet Veispaki "Seksuaalideoloogia Eestis XX sajandil. II" (mõlemad "Vikerkaar" 10/1989), Lennart Roo "Elu on mitmekülgne" ("Edasi" 12.3.1989), Jaan Kaplinski "Tom of Finlandi poistemaailm" ("Vikerkaar" 11/1992), Ain Hinsbergi "Üheteistkümnes käsk: ära maga meesterahva juures" ("Postimees-Extra" 11.9.1993). Hiljuti ilmunud ilukirjandusetõlgetest aitavad selle nähtuse psühholoogilist külge kõige usutavamalt avada Oscar Wilde'i "De Profundis", Peter Ackroydi "Oscar Wilde'i viimane testament" ning E. M. Forsteri "Maurice" ("Loomingu Raamatukogu" 19-22/1993). Homoseksualismi on põgusalt käsitletud ka seoses AIDS-i ähvardusega. Gayde ja lesbide katsed oma organisatsiooni luua on meil kollase ajakirjanduse andmetel pärast pikaajalisi pingutusi siiski teoks saanud. Probleem on järelikult akuutne ning vajab põhjalikumalt analüüsi.

Peale mõne üksiku erandi (E. Rõigase broshüür "AIDS" /1989/ ja dr I. Soomere "Väike eesti seksiraamat" /1990/) üritatakse homoseksuaalseid inimesi mõista ning

võimaldada neile soodsamaid tingimusi oma seksuaalsuse väljaelamiseks. Propageeritavat tolerantset iseloomustab kujukalt lause: "Kui nad kord juba säärased on ning teisi ei sega, las saavad rahulduse nii, nagu neile meeldib". Seejuures ei jäeta mainimata ristiusu määravat osa homoseksuaalsete inimeste sajan-deid kestnud tagakiusamisel. Otsitakse ja leitakse samaseid jooni homoseksualistide ja juutide juures. Teoloogidest on homoseksualismi põgusalt puudutanud ainult Toomas Paul ("Raba ja rada", "Akadeemia" 2/1994, lk. 353j), hoiatades ohtude eest, milleni sellelaadne sallivus võib välja viia.

Kui lisada juurde kõmulehtede "seksuoloogiline valgustustöö", siis tohiks justnagu arvata, et "vabane-nud" ja hedonismi laineharjal keskmine eestlane, kui ta juhtumisi on vaevunud neid kirjutisi lugema, peaks teadma homoseksuaalsusest peaaegu kõike võimatut ja võimalikku. Kui meie ummisjala tormijooks Lääne elulaadi hüvede poole jätkub, siis pole ka Maarjamaal pääsu "emantsipeerunud vähemuste dik-tatuuri" eest. Ehk on just siin põhjus, miks heteroseksuaalne enamus kardab homoseksuaalset minoriteeti?

Traditsiooniliste moraalnormide kokkuvarisemist tõlgendatakse arenenud lääneriikides kui võimsat revolutsiooni, ning leidub piisavalt neid,

kelle meelest Friedrich Nietzsche pöörane antifilosoofia on teostumas. Ka **Jack Dominiani** raamat "Sexual Integrity. The Answer to AIDS" - olgugi reservatsioonidega - ujub tegelikult samas voolusängis. Silma hakkavad pühakirjatekstide tõlgendused *argumentum ad hominem*, parandavate püsisuhete soovimine homoseksuaalsetele inimestele ning väide, nagu võiksid kiriku homoseksuaalsust puudutavad seisukohad suuresti muutuda. Neid vaateid saab küll respekterida kui oma ametialal suurepärase asjatundja **arvamusavaldusi**, aga samas võiks kujutleda vaese homoseksuaalsete kalduvustega kristlase enesetunnet, kes loodetud selguse asemel ei tea enam, kas tal on tarvis minna pihitooli oma surmapattu üles tunnistama, või on Jumal tema järjekordse langemise ühtäkki kiiduväärseks tunnistanud. Kas mingi selgus moraali küsimustes on üleüldse võimalik või peab inimene abitult visklema edasi-tagasi?

Kõik oleneb ilmselt vaatenurgast ja vundamendist, millele hüpoteesid ja teooriad on rajatud. Käesolev kirjutis teeb katse uurida homoseksualismi probleemi antropotsentrilisest (inimesekesksest) ja teotsentrilisest (Jumala- ehk teisisõnu ilmutusekesksest) aspektist ning määratleda, kumb neist kahest väärrib enam usaldust. Kuna kirjanduse kättesaadavus on paraku piiratud, on vaatluse esimeses osas põhitähelepanu koondunud meeshomoseksuaalidele.

1. HOMOSEKSUALISMI OLEMUSEST

1.1. Tekkepõhjused.

Mingi haiguse või väärarengu täpse määratlemise huvides on tarvis kõigepealt teada, kuidas see tekib. Alates termini "homoseksuaalsus" (teine termin, "homoseksua-

alism", viitab pigem mitte kalduvusele, vaid seda õigustada püüdvale ideoloogiale) leiutamise XIX sajandil kuni tänaseni on püstitatud mitmeid hüpoteese omasooiharuse geneesi kohta, kuid ühtki neist ei ole õnnestunud üheselt tõestada.

Kas psüühikahäire või normaalne nähtus? Psühhiaater **von Krafft-Ebing** pidas juba möödunud sajandi lõpul homoseksuaalsust psühhopatoloogiliseks haigusnähtuseks. Sama seisukohta jagasid Zürichis töötanud **August Forel**, hiljem **Sigmund Freud** ja talle järgnenud psühhoanalüütikute koolkonnad. Veel 1966. aastal Ülemaailmse Tervishoiuorganisatsiooni poolt väljatöötatud *Rahvusvaheline haiguste ja surmapõhjuste klassifikatsioon* nimetab klass nr. 30/302 all seksuaalvääristusi: homoseksualism, fetishism, pedofiilia, transvestitsism, ekshibitsionism jt. (Jüri Saarma, Kliiniline psühhiaatria, Tln. "Valgus" 1980, lk. 15j).

Praeguseks on homoseksualism sellest nimekirjast kõrvaldatud. Kas põhjuseks oli mingi avastus meditsiinis? Ei, pigem on tegemist sotsioloogilise avastusega, sest murrangu esilekutsujaks peetakse üksmeelselt **Alfred C. Kinsey** poolt 1948. a. avaldatud statistilist raportit, mis võimaldas näha inimese seksuaalsust täiesti uues valguses (Max Rand, "Vikerkaar" 10/89, lk. 65). Kinsey skaala nimelt loeb heteroseksuaalsuse kõrval normaalseks nii bi- kui ka homoseksuaalsuse. Hälbiv on see, mis kõigi kolme grupi juures läheb kaugemale "loomupärasest" kahe inimese seksuaalsuhtest, s.t seksuaalsete perverssuste laia paletti alates sadismist ja lõpetades nartsisismiga.

Normaalseks tunnistamise tegi võimalikuks "seksuaalrevolutsiooniga" kaasnenud gayde ja lesbide aktiviseerumine ning sihikindel tegevus avaliku arvamus mõjutamiseks. USA-s tekkis üha uusi homoseksua-

UUDISEID KATOOLIKLIKUST MAAILMAST

ses, vaid see puudutab kiriku olemust ning sakramendikäsitlust.

Teates öeldakse, et toetudes kindlatele teoloogilistele põhjendustele ning jäädes truuks nii Jeesuse õpetusele kui ka katkematule traditsioonile ei lela katolliku kirik endal olevat õigust nõustuda naiste preestriks pühitsemisega. Ka ortodoksid on selgelt väljendanud oma protesti nende pühitsuste puhul.

"... naiste preestriks pühitsemine loob tõsise takistuse kõikidele lootustele katoliku ja anglikaani kirikute ühtsusest. See ühtsus on olnud ja saab ka edaspidi olema suure lootuse eesmärgiks, kuid selle saavutamine on nüüd uue takistuse tõttu muutunud varasemast raskestiks ..." ütleb teade.

LÄTIVABARIIGI PRESIDENT Guntis Ulmanis tegi märtsi keskel visiidi Vatikanis. Paavst pidas talle kõne, milles ütles, et Püha Aujärg jälgib väga suure tähelepanuga Lätimaa poolt vallitud teed, mis on suunatud ühiskonna arenemisele sel viisil, et võetakse arvesse inimelu kõiki valdkondi ning püütakse kindlustada iga inimese eneseväärikuse sügavamaid vajadusi.

Oma esimesel riiklikul visiidil Vatikanis meenutas president Ulmanis paavsti visiiti Lätimaale möödunud aastal ning nimetas seda suureks inspiratsiooniallikaks selle riigi 600 000-le katoliiklasele. Visiit kindlustas rahu ja stabiilsuse

UUDISEID KATOOLIKLIKUST MAAILMAST

listide organisatsioon (esimene suurem ühendus, *Mattachine Society*, asutati küll juba aastal 1951), hakati avaldama oma ajakirju ja ajalehti, mis veensid saatusekaaslasti väsimatult elujõulise subkultuuri olemasolust ning sisendasid kujutelmata, et homoseksualistid on tagakiusatud vähemus (**John Coleman**, Concilium 1984/3, lk. 230). Küllalt kaalukas osa selle subkultuuri väljakujundamisel oli Ameerikasse rännanud soomlasel **Touko Laaksonenil** (1920-1991), kes joonistas ja avaldas **Tom of Finland**'i nime all homoerootilisi või ka lausa pornograafilisi pilte ja koomikseid. Homoseksuaalsete moekunstnike ja popansamblike mänedzheride eestvõttel võttis heteroseksuaalne avalikkus meestemoe osas üle mitmeid erootiliselt mõjuvaid riietumisstiile (see, millega heteroseksuaalne rokkar või heavy-metal'i staar nõrgemat sugu peibutab, mõjub homoseksuaalsele mehele vägagi erutavalt!). Kuigi ametlikult normaalseks tunnustatud, käib võitlus endiselt edasi, nüüd juba rahvahulkade kivinenud eelarvamuste vastu, võrdsete õiguste nimel, näiteks sõjaväes teenimise õiguse pärast jne. Oma normaalsuse tõestamiseks nii iseendale kui teistele avaldatakse raamatuid, mis tutvustavad kuulsaid teadlasi, kunstnikke, muusikuid, kirjanikke jt., kes olid või on homoseksuaalsed. Sotsioloogia ja ajaloo arengusuundadega manipuleerides võib küll luua näiliselt veenvaid teooriaid, mille järgi homoseksuaalsus on normaalne, kuid taoline loogika vaikib tavaliselt maha või ei taha näha negatiivseid aspekte.

Psühhoanalüütikute hüpoteesid. Siegmund Freud pani tähele, et homoseksuaalsust esineb peale neurootikute ka niisuguste inimeste juures, kellel teised hälbimused puuduvad ning kel lisaks muule on väga kõrge intellektuaalne ja eetilise kultuur. Seetõttu pidas ta homoseksuaalsust mitte degeneratsiooniks

vaid inversiooniks, ning seletas selle väljakujunemist poisslapse väga tugeva kinnistumisega ema külge. Poiss tahab ennast samastada emaga, ning muutub ise endale seksuaalobjektiks. Noorukieas hakkab ta otsima noori mehi, kes meenutaksid talle iseennast, ning keda ta tahab armastada nii, nagu tema ema teda armastas. Freud tegi järelduse, et inimene on sündides biseksuaalne, monoseksuaalsus kujuneb välja alles hilisema arengu käigus (Alo Jüriloo, Vaino Vahing, Psühhoanalüüsi loeng IV. "Vikerkaar" 9/1990, lk. 76).

Freudi järgi on homoseksuaalsuse tekkimiseks soodsad tingimused, kui ema on võimukas perekonnapea, isa aga laste suhtes vaenulik ja võõras. See hüpotees ei seleta aga juhtumeid, kus homoseksuaalsus kujuneb välja vastupidistes peres, mille puhul mitmest õest-vennast, kes peaksid olema üles kasvatatud võrdsetes tingimustes, on üks homoseksuaalne, teised heteroseksuaalsed. Samas on võimalik, et vähemalt kaks venda-õde tunnevad sookaaslaste külgetõmmet. Ka ühe munaraku kaksikutest võib üks olla homoseksuaalne, teine aga täiesti normaalse seksuaalkäitumisega.

Erinevused peaju ehituses?

1991. a. läbis massiteabevahendeid sensatsiooniline uudis: homoseksuaalsete ja heteroseksuaalsete inimeste peaju ehituses on erinevusi. Nimelt ameerika neuroanatom **Simon Le Vay** uuris AIDS-i tagajärjel surnud 19 homoseksuaalse patsiendi ning 16 heteroseksuaalse mehe ja 6 naise ajuosade mahtu. Ta lõi kas sügavkülmutatud ajud 50 mikromeetri paksusteks lõikudeks ning mõotis eraldi iga rakurühma suuruse, määrates sel kombel kindlaks erinevate ajuosade mahu arealis, mida üldiselt käsitatakse kui seksuaalkäitumise regulaatorit. Need mõõtmised näitasid, et üks rakkurühm hüpotaalamuses (INAH 3) oli

homoseksuaalsetel meestel poole väiksem, seejuures aga peaaegu võrdne naiste näiduga. Kuid paljud kolleegid seadsid varsti selle tulemuse kahtluse alla. Le Vay, kes ise on gay ning juhib üht homoseksuaalse ja lesbilise pedagoogika instituuti, võis läheneda uurimisobjektile ebaobjektiivselt. Ajakiri "Science" tuletas meelde, et hüpotaalamuse rakkurühmi on väga raske teineteisest eraldada; pealegi mõõtis Le Vay aju lõike üksi, ilma tunnistajate juuresolekuta. Kui juba mehe ja naise aju erinevuste kindlaksmääramine osutus ülimalt vaevaliseks, siis seksuaalkäitumise poolest erinevate meeste puhul pidi see olema veelgi problemaatilisem (Der Spiegel, 26.7.1993, lk. 172-174).

Kas homoseksuaalsus on pärlilik? Saksa psühhiaatrid **Hirschfeld, Rüdin** ja Forel olid juba meie sajandi alguses veendunud, et psühhopaatoloogilised nähtused on enamiku homoseksualistide puhul primaarsed, s.t. pärlilised. (Forel, Die sexuelle Frage, München 1905, lk. 250).

1993. aasta suvel tegi ringi ümber maakera uus uudis: homoseksuaalsuse geen on avastatud. Kuid siingi oli rohkem kõmu kui asi väärt. Just keset kõige ägedamat propagandakampaaniat homodele sõjaväes teenimise õiguse saavutamiseks USA-s avaldas molekulaarbioloog **Dean Hammer**'i uurimisgrupp homoseksuaalsete meeste genotüübi võrdluse esialgsed tulemused. Hammer alustas otsinguid pereuuringutest, mille järgi läbiuuritud 76 homoseksuaalse mehe suguvõsas oli homoseksuaalsete inimeste protsent tunduvalt suurem kui üldiselt elanikkonnas. Homoseksuaalide sugulased olid suuremas osas emapoolsed vennad või nõbud. See asjaolu võimaldas oletada, et homoseksuaalsus antakse geneetiliselt edasi poegadele emaliini pidi. Kõne alla tuli X-kromosoom, mida eostamisel vahendab ainult naise muna-

rakk. Hammer valis välja 40 homoseksuaalsete kalduvustega vendade paari ja tükeldas nende X-kromosoomid mikroskoopilisel teel väiksemateks osadeks. Tulemus: kromosoomi ühes otsas asuv lõik Xq28 oli 33 vendade paaril identne, ülejäänutel mitte. Hammeri enda sõnul "on tõenäosus 99,5 protsendiline, et meie avastatud kokkulangevus ei ole juhuslik". Hammer tunnistab siiski, et kindlasti ei ole geen Xq28 ainus, mis mõjutab homoseksuaalse kalduvuse väljakujunemist ning igaühel, kellel see olemas, ei pruugi homoseksuaalsus välja lüüa.

Kriitikud on tulemuse asetanud suure küsimärgi alla. Kromosoomi lõik Xq28 sisaldab endas neli miljonit geeni-alfabeedi ühikut, mis on ühinenud umbes paarisajaks geeniks. Nende hulgast loodab Hammer leida homoseksuaalsuse tekitaaja. Kuna aga üheainsa geeni täpne lokaliseerimine võtab praeguse tehnikataseme juures aega kuni 10 aastat, siis järelikult ei saa olla juttugi homoseksuaalsuse geeni avastamisest, pigem on tegu taaskordse poliitilise manöövriga. (Der Spiegel, 26.7.1993, lk. 168, 176-177)

1.2. Homoseksuaalse inimese iseärasused.

Pealiskaudsel materjalidega tutvumisel võib jääda mulje, et homoseksuaalsus on suures osas andekate ja geniaalsete inimeste hälbimise. Kahtlemata on pikk rida tuntud ja mõjukaid persoone, kelle juures oletatakse või on tõestatud homoseksuaalsus, kuid paraku jääb nende arvukus oma kaasaja homoseksuaalsete inimeste üldarvu suhtes protsentuaalselt kaduv-väikeseks.

Mida aeg edasi, seda vähem on homoseksuaalide seas neid, kes suudavad saavutada klassiku oreooli. Filosoofiline sügavus on reeglina saavutatav hingeliste kannatuste hinnaga; kui aga ühiskonna mentaliteet kõrvalekaldele enam piire ei sea, siis

jääb järele vaid pealiskaudne nauudingurõõm, mis tegelikult hävitab loomisvõimet. Kreatiivsuse kadu tunnistab juba **Oscar Wilde**, kes oma armsama Alfred Douglas'i juuresoleku ajal ei suutnud praktiliselt midagi luua ("De Profundis").

Just Wilde'i tragöödia näitab eriti kujukalt, kui võrd taltsutamatu võib olla kirg oma sookaaslase vastu. Armastuse objektiks on mitte niivõrd sõbra hingelised omadused, kui võrd just tema füüsis, keha, välimus ja genitaalid. Põletava kire haardes jääb järele ainult seksuaalsuse sensuaalne, puhtmeeleline külg. Kõik teised funktsioonid, mis tegelikult annavad suguelule otstarbe, langevad ära. Just homoseksuaalsuse puhul on liibido ja soojätkamine kõige kardinaalsemalt lahutatud. Seksuaalne nälg kasvab lakkamatult, orgastiline kogemus jääb reeglina puudulikuks, enesedistsipliin mureneb. Lõppkokkuvõttes on tegemist ohjeldamatu vastastikuse enesehävitamisega. (Dominiani raamat tekitab ühtlasi küsimuse: Kas liibido ja soojätkamine lahutamine teineteisest ei tähenda ka heteroseksuaalse enamuse jaoks analoogset olusituatsiooni?)

Mida varem puberteedi- või teismeliseeas nooruk avastab endal homoseksuaalsed kalduvused, seda üksildasemaks ta muutub. Samast soost eakaaslastega tekivad suhtlemisraskused, vastassugu jätab ükskõikseks. Enamasti on homoseksuaalidel raskusi sobiva partneri leidmisega, sest sageli on armumise objektiks heteroseksuaalne sookaaslane. Ja kui õnnestubki luua armusuhe mõne vastuvõetava homoseksuaaliga, siis rajaneb suhe mitte vastastikusel teineteise täiendamisel (nii nagu see on mehe ja naise kooselu puhul) vaid reeglina karakteriomaduste sarnasusel, mis parimal juhul lubab kaaslaste kaudu avastada isennast. Tulemuseks on sageli nõrkuste vastastikune võimendumine.

UUDISEID KATOLIILIKLUST MAAILMAST

õhkkonda Lätimaa ühiskonnas ning edendas ka selle maa erinevate konfessioonide vahelist ühisevaimu, kannustades eriti luterlasi ja katoliiklasi senisest paremale ühistööle.

"PEREKOND JA ADOPTEE-
rimine" oli selle sümposi-
umi nimi, mis peeti veebruari lõpul Sevillass ja kus osales üle kolmekümne asjatundja eri maadest.

Sümposiumi lõppdokument, mille Püha Aujärg avaldas, toob esile põhimõtte, et igal lapsel on õigus sündida perekonda, siira inimliku ühtsuse tulemusena, ning kasvada selles tasakaalukas ja vastutustundlikkus armastuse keskkonnas. Adopteerimist ei tohi kunagi kasutada ärilisel, meditsiinilise manipulatsiooni või muul ärakasutamise eesmärgil.

Dokument mõistab järele hukka Europarlamendi hiljutise soovitusena, et homoseksuaalidest paarid võiksid lapsi adopteerida, ning nimetab seda soovitusi ÜRO lapse õiguste deklaratsiooni ja Haagi lepingu vastaseks. Samuti tuleks vältida kõiki salajasi ja eraviisilisi adopteerimisi. Dokument väljendab ka muret lastega toimuva äritsemise ning lastele suunatud vägivalda pärast.

MÖÖDUNUD AASTALSURI
Madagaskari kardinal Victor Razafimahatratra SJ, kelle nimi tähendas: "lapselaps, kes sündis selleks, et vanaisa võiks teda enne surma näha

UUDISEID KATOLIILIKLUST MAAILMAST

Homoseksualistide organisatsioonid loovad kujutluspildi oma vähemuskultuurist, mille raamides langevad lõpuks kõrvale ka häbitunne ja seksuaalakti intiimne iseloom. Justkui teostataks seda, mida pornofilmidest nähtud. Kas tuleks seda nimetada "seks-kommunismiks"? On arusaadav, et "teistsugune" ja oma kalduvuste käes vaevlev inimene tunneb suurt kergendust omasuguste keskel. Ta võtab kergesti vastu talle sobiva seksuaalideoloogia ning hakkab võitlema väidetavalt allasurutud seksuaalvähemuse õiguste eest. Organiseeritud gay-liikumises on olulisel kohal oma kalduvuste avalik tunnistamine. Võimalikud konfliktid perekonnas või töökollektiivis, mida *coming out* võib kaasa tuua, süvendavad veelgi tagakiusamise muljet.

Homoseksualistide seksuaalkäitumine varieerub. Ühed rõhutavad eriliselt oma mehelikkust ning peavad "kreeka armastust" tugevalt arenenud mehe tunnuseks. Võimalik, et tegu on puuduliku mehelikkuse kompleksiga, mis inimest lakkamatult vaevab. Tõenäoliselt väiksem osa meeshomoseksualistidest püüab rõhutada oma naiselikke omadusi. Esineb fetisistlikke elemente (nahkrõivaste vms. eelistajad) ja sadomasohhismi.

Mida tugevam on seksuaalne potents, seda vähem on lootust kestvateks püsisuheteks kahe homoseksualisti vahel. Juhuslike kontaktide osakaal võib olla arvatust tunduvalt suurem, sest küllalt sageli on säärased inimesed kaotanud oma suguelu üle igasuguse kontrolli ning ei ole ka vähima kiusatuse puhul enam võimalised tugevaks tahtepingutuseks. Säärases situatsioonis tohiks nn. "tervendavat püsisuhet" soovitada ainult siis, kui mõlemad partnerid tahavad ja suudavad teineteist aidata enesekontrolli saavutamiseks. Vastupidisel juhul võib nimetatud soovitus kaasa tuua hukatuslikke tagajärgi. Küll on homoseksuaalse kalduvusega inimesele suureks abiks tõe-

line sõprussuhe normaalse seksuaalkäitumisega sookaaslasega, veel parem, kui too sõber teda teadlikult püüab aidata.

Nii v. Krafft-Ebing kui ka August Forel kinnitasid oma tähelepanekutele toetudes, et peaaegu kõik homoseksuaalsed mehed on suuremal või väiksemal määral psühhopaadid, kelle seksuaaltung on reeglina tunduvalt tugevam kui normaalsel inimesel (hüperseksuaalsus). Enamus homoseksuaalseid mehi Foreli patsientide seas olid küünikud ja iharad liiderdajad. Ent samas märgib ta: "Oleks ülimalt ebaõiglane nimetatud tähelepanekut üldistada kõikidele. /.../ Olen tundma õppinud paljusid ausameelseid *uringuid* /homoseksuaali sünonüüm/, keda nende perversioon ja psühhopaatia on muutnud pessimistideks. Säärased lõpetavad sageli enesetapuga, sest nad võitlevad meeletult ja kangelaslikult on haiglasliku kalduvuse vastu ning on valmis pigem surema kui alla andma. Niisugused juhtumid kuuluvad traagika valda ning väärivad igati meie kaastunnet. Tavaliselt hoiduvad need inimesed liitumast *uringute* klikiga." (Forel, *Die sexuelle Frage*. München 1905, lk. 250).

Foreli väidet näib kinnitavat geniaalse ja sügavalt religioosse **Pjotr Tshaikovski** elu ja loomingi. Kõik tema sümfooniad on vaevleva hinge karje, sest helilooja ei suutnud oma metsikut kirge ohjeldada. Tshaikovski luigelaul, VI sümfoonia ("Pateetiline") lõpeb sügavalt pessimistlikus alatoonis, väljendades väsimust, leina, kannatust ja valulist hüvastijätu eluga.

1.3. Homoseksualism ja massimeedia meetodid.

Seksuaalkäitumist ja avalikku arvamust mõjutab üha enam massikommunikatsioon. Meetodid, mida kasutatakse "uue seksuaalmoraali" propageerimiseks, on oma olemu-

selt küllalt lihtlased. Üht ja sama arsenalit kasutatakse ka homoseksuaalsuse õigustamiseks. Neid manipuleerimise vahendeid selgitab USA olukorra näitel Essexi ülikooli sotsioloogiaprofessor **John Gagnon** oma kirjutises "Märkmeid seksuaalhoiakutes toimunud muudatuste mõistmiseks" (*Concilium* 3/1984, lk. 189-197).

Ajakirjanduses ilmuvat materjali lugedes on võhikul raske otsustada, kas on tegemist kõigi reeglite järgi koostatud teadusliku uurimuse või populaarteadusliku käsitlusega, sest samaväärselt avaldatakse nii esimesi kui ka teisi. Kuna turumajandus dikteerib finantstingimused, võetakse valikuta vastu kõike, mis vähegi võiks äratada lugejate huvi. Suurem jagu tõsiteaduse pähe avaldatud artiklitest on heal juhul väärtusetud, teatav osa neist on aga isegi kahjulikud, sest nad annavad maailmast nuripidise pildi. Massikommunikatsioon avab eriti roheline tee seksuaalkäitumist puudutavatele sõnumitele ja kommentaaridele. Seejuures on oluline, et käsitletaks alternatiivseid suguelu vorme. Erilist tähelepanu on pälvinud ühiskonnateadustes, eriti sotsioloogias rakendatav statistiline meetod. Nii on aja jooksul stiliseeritud lubatavaks paljud nähtused, mida varem peeti ebanormaalseks, s.h. ka homoseksualism. Erilist rõhku pannakse tolerantsi propageerimisele - kaasinimesest tuleb aru saada, kui ta kord juba säherdune on.

Väga levinud on nn. Shylocki-strateegia: rõhutatakse varem kõrgelt hinnatud ning hukka mõistetud käitumisviiside ühisjooni. Näiteks: "Ka gayd ja lesbid käivad tööl, hoolitsevad oma vanemate eest, maksavad makse, veedavad ühiselt vaba aega nagu kõik teised inimesed." (sama võtte õnge on muide läinud ka Dominian). Teine strateegia tõstab esile ühist päritolu või ühiseid eesmärke: "Prostitutsioon on lihtsalt üks võimalus elatise teenimiseks. Miks peaks *callboy* minema vargile,

parem müügu juba oma keha. Ka advokaadid, arstid, kraanajuhid teevad oma tööd, ainult töö ise on teine". Selle tulemusena kaob varsti igasugune orienteerumisvõime ning massimeediale toetudes on võimatu vahet teha, mis on hea ja mis halb. Seksuaalsust ümbritsev keskkond ja inimeste teadvus võtab mürki tilk tilga haaval vastu, väärtushinnangutes toimuvate muudatuste järelmõju võib kesta veel mitmeid sugupõlvi.

Lisagem juurde televisioon, mis toob koju kätte eri liiki kommerts-filmid, kus seks ja vägivald on lausa ette kirjutatud; videotehnika, seksuaalvähemuste kirjandus, ajakirjandus ja raadiojaamad, suures osas seksuaalsetele impulssidele üles ehitatud popmuusika, perverssusi propageerivad superstaarid (Madonna!). Nii deformeeruvad aegamööda loomupärased arusaamad, ning asenduvad ebaloomulikega. Pornograafia on kättesaadav - kes vaid vähegi tahab, võib seda lõpmatuseni nautida, ükski seadus seda ei keela. Ja nauditaksegi, sest terve see tööstusharu elab ja rikastub inimlike nõrkuste üleskütmisest. Ka see on üks narkomaania alaliik, mis nürstab inimest samavõrra nagu uimastid ja alkohol.

Taoline sotsiaalse nõiaringi olemasolu on avaldanud soodsat mõju homoseksualistide emantsipatsiooniliikumisele. Kes tahab, peab homoseksualiste kaastunnet väärivateks ebanormaalseteks inimesteks, kes tahab, peab neid normaalseteks. Kaasaja amerikaniseerivas ühiskonnas on moraalniivõrd suhteline mõiste, et selles sotsio-kultuurilises taustüsteemis kindlat vastust leida näib lootusetu.

Kokkuvõtteks

võib öelda, et tänapäeva lääne heaoluühiskonnas sõltuvad seksuologia ja psühholoogia suurel määral ühiskonnas toimuvatest protsessidest, ning on liiga tugevasti kaasaja

materialistlike ideoloogiate kütkes. Seepärast ei ole need teadused võimalised objektiivseteks üldistusteks ega saa absoluutse kindlusega näidata, kas muutused seksuaalses käitumises tähendavad positiivset edasiliikumist või taunitavat taandarengut. Inimesekeskne pluralistlik vaateviis jätab paljud küsimused veenva vastuseta.

On tõestamatagi selge, et inime ne ei tunneta iseennast ka teaduse abil põhjani ja ammendavalt. Võib olla juba järgmine seksuoloogiline paradigma kummutab praeguse lakistliku vaateviisi. Teaduseusk on võimatu, sest miski tänapäeva inimühiskonnas ei ole teadusest liikuvam ja muutlikum.

2. KIRIK JA HOMOSEKSUALISM

Paavst **Johannes Paulus II**-e pastoraalreiside pressiteadetes tuleb mõnigi kord ette juhtumeid, kus homoseksualistid seisavad kusagil loo-sungitega ja nõuavad, et kirik lõpetaks ometi kord nende diskrimineerimise. On küllalt moraaliteologe, kes neile appi tõttavad ja aitavad otsida võimalusi, kuidas Piibli ja kiriku õpetustraditsiooni seisukohti homoseksuaalsuse kasuks ümber tõlgendada. Seejuures kiputakse unustama, et ehitades silda tänapäeva arusaamade ja Piibli suguelu puudutavate nõuete vahele, ei saa kaasaja vaateviisi ülendada Pühakirjast kõrgemaks tõekriteeriumiks. Vähegi erapooletu lähenemise juures peaks olema selge, et Piibli vaatenurk kiriku doktriinis muudab küsitavaks paljude tänapäeva sekulariseerunud maailmas aktsepteeritavate nähtuste kõlbelisuse. Ilmutus ajendab järele mõtlema, kus on kitsas tee ja kitsas värv, et mitte sattuda laiale umbteele.

Homoseksuaalsus on eriti ränk ja raske probleem, sest Pühakiri ja

UUDISEID KATOLIILIKLUST MAAILMAST

saada". Aga ei jää keegi ilmasambaks, ka lapse-lapsed saavad kord vanaks ja surevad ära.

SURINAMI RIIK JA PÜHA Aujärg sõlmisid veebruarikeskel diplomaatilised suhted suursaadikute tasemel. Surinam, mis sai iseseisvaks aastal 1975, asub Lõuna-Ameerika kirdeosas ja selle pindala on 163 265 km². Elanikke on selles riigis ca 360 000, neist umbes 40% on krist-lased, 30% hinduistid ja 20% islamiusulised. Üle kolmandiku rahvast elab pealinnas Paramaribos.

Paramaribo piiskopkonnas on 20 kogudust, millesse kuulub 80 922 liiget. Neid inimesi teenib 26 preestrit ja 84 orduinimest, kellest suurem osa on hollandi päritolu.

KARDINALIDE KOLLEGIUM on kutsutud kokku Vatikani mai alguseks. Selle põhiteemaks on ettevalmistused 2000. aasta vastuvõtmiseks. Nagu kombeks, on ka nüüd võimalik, et kogunemise ajal võetakse päevakorda mõni teema, mida ei ole eelnevalt välja kuulutatud.

Kolleegiumile on kutsutud kõik 141 kardinal, ka need, kes on saanud 80-aastaseks ja kellel see-ga ei ole enam õigust osaleda paavstivalimistel (aga vaevait et seal nüüd paavstivalimisteks põhjust saab olema).

Paavst Johannes Paulus II ametisoleku ajal on see juba viies kardinalide kolleegium. Eelmised käsitlesid kiriku keskvalitsuse

UUDISEID KATOLIILIKLUST MAAILMAST

traditsioon kinnitavad siin teineteist täies ulatuses ning ainus võimalik vastus on asjaosalistele paratamatult ebameeldiv. Aga mitte lootusetu, sest "igaüks, kes hüüab appi Issanda nime, see pääseb" (Ap 2,21). Kirik saab homoseksuaalseid inimesi tõhusalt aidata, kuid ei saa kunagi homoseksualismi kui loomuvastast nähtust heaks kiita.

2.1. Piibel homoseksualismist.

Genesis (1.Mo) 19,1-29 leiduvat Soodoma kirjeldust võib tõlgendada kuidas tahes, kuid tõsiasjaks jääb, et "linna mehed ... niihästi noored kui vanad" tahtsid justnimelt mehi seksuaalselt kuritarvitada. Tolles linnas jõuti niikaugele, et kogu elanikkond oli kaotanud igasuguse kontrolli oma seksuaalse käitumise üle. Suguiha oli neid hõivanud sedavõrd totaalselt, et oma hüperseksuaalsuse rahuldamiseks olid nad valmis vägivallaks. Analoogilise kirjelduse leiame Kohtumõistjate raamatu 19. peatükist, kus Benjamini suguharule kuuluva Gibe linna mehed nõudsid öömaja palunud mehe väljaandmist: "Too välja see mees, kes tuli su kotta, ja me katsume teda!" Gibe mehed lepivad lõpuks võõrustaja liig-naisega. "Nad ühtisid sellega ja tarvitasid tema kallal vägivalda kogu öö kuni hommikuni, ja lasksid tal minna, kui hakkas koitma." (Ko 19, 22. 25). Kõlbeline langus ja igasuguse häbitunde puudumine tõi kaasa peaaegu terve Benjamini suguharu hävitamise (Ko ptk 20 ja 21).

Leviticus (3Mo) 18, 1-30 esitab süstemaatiliselt suguelu puudutavad eeskirjad. Paganlike inimohvrite (laste ohverdamine Moolokile-Baalile) keelu järel, mis võrdub Jumala teotamisega, tuleb eeskiri: "Ära maga meesterahva juures, nagu magatakse naise juures: see on jäledus." (3Mo 18,21-22). Kolmanda Moosese raamatu 20,1-27 loetakse eri valdkondade kaupa üles surmaga karistatavad kuriteod. Kõlblusvas-

taste kuritegude loetelu nimetab ka homoseksualismi: "Kui mees magab mehega, nagu magatakse naise juures, siis on nad mõlemad teinud jäledust; neid karistatagu surmaga, nende peal on veresüü." (3Mo 20.13) Kusagilt ei paista, et see eeskiri võitleks mitte omasooiharuse, vaid paganliku templiprostitutsiooni vastu, nagu vahel on väidetud. Täiesti ühemõtteliselt ja selgelt näidatakse, mis on Jumala silmis lubamatu ja surma väärt. Templiprostitutsiooni keeld esineb teisel, Deuteronomium (5Mo) 23,18: "Iisraeli tütarde hulgas ei tohi olla pühamu hoora ja Iisraeli poegade hulgas pühamu pordumeest."

Uues Testamendis nimetatakse homoseksualismi kolmel korral apostel Pauluse kirjades (Ro 1,24-27; 1Ko 6,10; 1Tim 1,10) ning kiriklik pärimus on selle all alati mõistnud just nimetatud eksimust. Vastuväide, nagu oleks kiriklik praktika kohelnud leebemalt teisi mainitud pahesid, on tegelikult viljatu ega muuda midagi, sest "poisipilastajad ja pilapoisid" seisab kindlalt 1Ko 6,10 tekstis sees.

Mida Paulus oleks arvanud, kui ta oleks teadnud, et osal inimestel pole teist valikut? Väga võimalik, et kui ta oligi sellest teadlik, oleks ta isegi siis seadnud inimese valiku ette: kas Jumala tahe või lihahimu, kas õndsus või hukatus (2Ko 12,7 'vai liha sees, saatana ingel', mille kallal on lõputult fantaseeritud, igatahes on sobitav sellessegi konteksti!).

Jack Dominion jätab targu mainimata, et evangeeliumidest ning otse Jeesuse käitumisest on üritatud leida õigustusi homoseksualismile. Ja on leitud Jh 13,23-25, kus jünger, keda Jeesus armastas, toetub tema rinna najale. Kui aga seda tuleks seletada nii, nagu homoseksualistid näevad, oleks Jeesuse vastased selle kindlasti tema vastu ära kasutanud. Nii kinnitab ka judaistlik teoloog **Shalom Ben-Chorin** oma raama-

tus "Vend Jeesus": mitte kusagil rabide poleemilistes seisukohavõttudes ei esine ainsatki sellesisulist vihjet. Kui küsimuses on enese õigustamine, siis paraku suudab inimfantasia leiutada ka kõige võimatuid seletusi. Kahjuks ei aita see edasi.

Järeldus: Pühakiri ei anna mingit võimalust homoseksualismi õigustamiseks. Selle järgi on homoseksualism Jumala ees taunitav ja hukkamõistu vääriv, ning seda ei vabanda miski. "Sest tõesti ma ütlen teile: kuni kaob taevas ja maa, ei kao käsuõpetusest mitte ühtki tähekest või ühtki märgikest, enne kui kõik on sündinud." (Mt 5,18). Parimal juhul kehtivad ka siin Jeesuse sõnad: "Mine ja ära tee enam pattu." (Jh 8,11). Püha **Teresa Avilast** kuulis Kristuse sõnu: "Kõik maailma hädad tulevad sellest, et Kirja tõdesid ei tunnetata selgesti neis sisalduva tõe järgi..." (Vida, 40,1). Viljatud eneseõigustused ja Pühakirja tõlgendused vastavalt oma vigadele seavad ohtu inimese edasise käekäigu igavikus.

IV sajandil, kui ristiusk kuulutati Rooma riigis riigiusuks, kehtestati ühtlasi homoseksuaalsete suhete karistuseks surm tuleriidal. Bütsantsi keisri **Justinianuse** kriminaalkoodeks (538. a.) lisas juurde, et kui seadusandja selle pahe eest ei karista, ähvardab rahvast näljahäda, maa värisemine või katk. Nii **Karl Suure** koodeksid kui ka hilisem seadusandlus olid kuni XVIII sajandini väga ranged ning homoseksuaalseid inimesi, kes ei suutnud end tagasi hoida, ootas surmanuhtlus. Viimane homoseksualistide autodafee leidis aset Prantsusmaal 1784. (Max Rand, "Kõrvalekaldujate avangard...", "Vikerkaar 10/1989, lk.58-59).

2.2. Mida ütleb uus "Maailmakatekismus"?

Roomakatoliku kiriku viimase seisukohavõtu homoseksuaalsuse kü-

simuses pakub uus "Katoliku Kiriku Katekismus" nr. 2357 - 2359:

"2357 - Homoseksuaalsed on meeste ja naiste suhted, kes tunnevad eranditult või ülekaalukalt seksuaalset külgetõmmet samast soost inimeste vastu. Homoseksuaalsust on esinenud väga mitmeskestes vormides erinevatel ajalooperioodidel ja kultuurides. Selle nähtuse psüühilised põhjused on seni veel valdavas osas välja selgitamata. Toetudes Pühakirjale, kus seda nimetatakse hirmsaks eksimuseks, on kiriku Pärimus alati kuulutanud, "et homoseksuaalsed toimingud on iseenesest korravastased" (Usudoktriini kongregatsioon, deklaratsioon "Persona humana" 8). Need rikuvad loomulikku seadust, sest elu edasiandmine on sellise suguakti puhul välistatud. Need suhted ei rajane tõelisele afektiivsele ja sugulisele teineteise täiendamise vajadusele. Neid ei saa mingil tingimusel heaks kiita.

2358 - Küllaltki suur arv mehi ja naisi omavad homoseksuaalset kalduvust. Nad ei ole seda kalduvust ise valinud; enamuse jaoks nende seas tähendab see katsu must. Neid tuleb kohelda tähelepanu, mõistmise ja taktitundega. Hoidutagu selle eest, et neid mingil kombel ebaõiglaselt ei halvustataks. Ka need inimesed on kutsutud teostama oma elus Jumala tahet ning, kui nad on kristlased, ühendama Issanda ristiohvriga need raskused, mis tollest kalduvusest välja kasvavad.

2359 - Homoseksuaalsed inimesed on kutsutud elama kõlbelises puhtuses. Enesevalitsemise vooruste kaudu, mis kasvatavad sisemist vabadust, võivad ja suudavad nad - võimalik et omakaspüüdmatu sõpruse abil - palve ja sakramentaalse armu toel samm sammu järel, aga otsustavalt, läheneda ristiusu täiuslikkuse ideaalile."

JÄRELDUSED

1. Tõenäosus, et kirik võiks korrigeerida oma seisukohti homoseksuaalsuse suhtes, on väga väike. "Maailmakatekismuses" esiletoodu on ilmselt küllalt lähedal võimalikkuse piirile. Homoseksuaalsus on ja jääb surmapatuks.

Samas tunnistab moraaliteoloogia põhimõtet: "Surmapatt tähendab täielikku äratundmist ja täit nõustumist. See eeldab teadmist, et tegu on patt ja vastuolus Jumala seadusega. Surmapatuga kaasneb ka piisavalt läbimõeldud nõusolek, mis teeb temast isikulise tahteotsustuse. Teadmatus omal süül ja südame paadumus ei vähenda, vaid suurendavad patu vabatahtlikkust." ("Katoliku Kiriku Katekismus" nr. 1859).

Siit võivad tuleneda mõningad kergendavad asjaolud. Raske süüteo korral võib vastutust vähendada "süüdimatu teadmatus". "Ka instinktiivsed impulsid, kired, väljastpoolt tulev surve või haiglaslikud häired võivad mingi eksimuse puhul vabadust ja tahtlikkust vähendada. Kõige raskema kaaluga on kurjusest ajendatud patt, kindlalt kavandatud otsustus kurjuse kasuks." ("Katoliku Kiriku Katekismus", nr. 1860).

2. Kui kaalul on eranditult homoseksuaalse kalduvusega inimese hingeõndsus, ning valida on kaks teed - kas Jumala ilmutusele toetuv autentne kiriku õpetustraditsioon või viimase 50-60 aasta jooksul seksuaalkäitumises toimunud muudatustele toetuvad hüpoteesid, siis pole kahtlust, et abi tuleb otsida kiriku moraalidoktriinist.

Kiriku seisukohtade tagatis on märgatavalt tugevam.

PM

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

uundamist, kiriku ja kultuuri suhet ning Püha Aujärje majandusolukorda (1979, 1982 ja 1985), ning elu kaitsmist ja lahkuskude poolt tekitatavaid probleeme (1991).

RAMADANIKUU LÕPPEmise puhul saadab Vatikani Religioonidevahelise dialoogi nõukogu esimees traditsiooniliselt tervituse maailma islamiusulisele avalikkusele. Seekordses läkituses viidatakse muhameedlaste paastukuu lõpul peetava püha, Id Al-Fitri perekonnakesksele iseloomule. "Meile, kes me usume Jumalasse, on perekond püha. Mida enam perekond tunnustab Jumala oma allikaks, seda õnnelikum ta on."

Kirjas pööratakse tähelepanu nelle perekondadele kõikjal maailmas, kes on sunnitud elama niisuguses vaesuses, et see takistab neil oma ülesannet väärilikalt täita. "... Lugesematus orvud, sunnitööd tegevad ja vigased lapsed vajavad meie abi. Kas pole siin võimalus muhameedlaste ja kristlaste vaheliseks koostööks?"

PALMIPUUDEPÜHAL OLI Rooma kogunenud umbes 50 000 noort pidama kiriku noorsoopäeva. Traditsioon sai alguse aastal 1984. Seda päeva tähistatakse vaheldumisi, üle aasta, piiskopkondades ja rahvusvahelise kogunemisega. Eelmisel aastal peeti niisugune kogunemine Denveris USA-s, järgmisel aastal minnakse Manilasse Filippiinidel.

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

Armastus ja usk

Inimese seksuaalsus uuest vaatenurgast

Jack Dominion

2. HOMOSEKSWAALSUS JA IMMUNSPUUDULIKKUS

Esimene peatükk näitas homoseksuaalsete meeste suurt osa HIV-nakkuse saajate hulgas. Homoseksuaalsete meeste ülekaal on põhjustanud avalikult vaenulikke mõtteavaldusi nende inimeste ja nende seksuaalse aktiivsuse kohta.

Peamine osa inimestest on heteroseksuaalsed: nad abielluvad ja loovad perekondi. Sel põhjusel äratavad homoseksuaalsete meeste ja naiste seksuaalkäitumine vastakaid tundeid: uudishimu, hirmu, vihkamist ja vastikust. Psühholoogia näitab, et kui ükskõik missugune nähtus ähvardab või hirmutab meid, siis me kaitseme ennast laimu, pilkamise ja rünnakutega.

Mõlemast soost homoseksuaalid, eriti mehed, moodustavad väikese vähemusrühma, kellele, nagu kõigile teistele vähemustele, saab osaks surve, põlgus ja vihkamine. Vihkamine väljendub näiteks selles, et nad ei leia tööd ega korterit, ei liigu ametiredelil edasi, neilt kui vähemusest võetakse kõik õigused.

Seda vaenu silmas pidades ei ole ime, kui homoseksualistid loo-

vad omaette organisatsioone, eelistavad oma lõbustuskohti ja huvialaringe, sulguvad endasse ja laskuvad juhuslikesse seksuaalkontaktidesse. Sääraste meeste seksuaalsuhted võivad tähendada pärasooleühet, mis võib äratada vastikustunnet. Sageli unustatakse, et anaalseks esineb mitte ainult homoseksuaalsete meeste, vaid ka meeste ja naiste suhetes. Kõiki keha avausi on võimalik ära kasutada seksuaalsetel eesmärkidel.

Pärasooleühe on kahtlemata kõige levinum viis HIV-nakkuse edasikandmiseks. See on õhutanud inimeste tähelepanu ning kutsunud esile pahatahtlikke rünnakuid homoseksuaalide vastu. Selline avalik vihkamine esindab ühiskonna kõige inetumat suhtumisviisi. See väärrib erilist hukkamõistu siis, kui sellele otsitakse tuge moraalistest arusaamadest ja religioonist. Ristiusk peab üha uuesti kinnitama veendumust, et iga inimene on loodud Jumala näo järgi ning seetõttu tuleb kõiki kohelda halastusega ja õiglaselt, olgu ta homoseksuaal või kes tahes.

Peale nende tavaliste hirmude ringleb lugematu arv kujutluspilte homoseksuaalidest. Arvatakse, et nende riietus on iseäralik ning nad räägi-

vad ja käituvad naiselikult. Kõigele lisaks, kui mõni homoseksuaal sunnib alaealist poissi astuma endaga vahekorda, siis koheldakse kõiki homoseksuaale nii, nagu teeksid ka nemad samamoodi.

Tegelikult ei saa suurema osa homoseksuaalsete meeste juures heteroseksuaalidega võrreldes täheldada mingeid erinevusi intellektis, hariduses, töös, rõivastumises või kommetes, kuigi erandeid muidugi esineb. Nende emotsionaalsed ja seksuaalsed kalduvused on ainus, mis neid teistest eristab. Homoseksuaalne täiskasvanu, kes ahistab lapsi seksuaalselt, on haruldus. Heteroseksuaalsete inimeste hulk, kes kuritarvitavad alaealisi, on absoluut-arvudes tunduvalt suurem.

Üldiselt võib öelda, et homoseksuaalsed mehed ja naised on sama seaduskuulekad, kasulikud, loovad ja kunstiandelised ühiskonnaliikmed nagu heteroseksuaalsed inimesed. Üksnes hirm ja eelarvamused on loonud nende suhtes umbusalduse õhkkonna. Igaüks, kelle lähedaste töökaaslaste hulgas on olnud homoseksuaale, teab, et neil on kõik samad iseloomuomadused, mis nende heteroseksuaalsetel kolleegidel. Kuid häbimärgistamine ja eelarva-

mused on ikkagi olemas, ning immuunsuspuudulikkus võib need uuesti lõkkele puhuda.

Homoseksuaalsuse põhjused ja esinemissagedus

Tõenäoliselt on homoseksuaalsuse esinemissagedust kõige paremini käsitlenud A .C. Kinsey ühes oma kaaslastega avaldatud uurimuses "Sexual Behaviour in the Human Male", mis ilmus 40 aastat tagasi. Selle järgi on 37 %-l meestest olnud nende elus vähemalt üks orgasmini viinud homoseksuaalseid kontakte. 13 %-l meestest on olnud rohkem homoseksuaalseid kui heteroseksuaalseid suhteid vähemalt kolme aasta jooksul 15. kuni 55. eluaastani. 8 % mehi olid 15. ja 55. eluaasta vahel vähemalt kolm aastat ainult homoseksuaalsed. 4 % mehi olid eranditult homoseksuaalsed terve eluaja noorusest peale.

Need arvud näitavad, et meeste homoseksuaalsus esindab mitte niivõrd selgelt erinevat rühma heteroseksuaalsusest, kuivõrd selle osahulka. On tähtis veelkord tõdeda, et heteroseksuaalsed abielus mehed, kes anduvad homoseksuaalsetele suhetele, võivad saada immuunsuspuudulikkuse nakkuse ning selle oma naisele edasi anda.

Homoseksuaalsuse esinemissagedus naiste hulgas on tunduvalt väiksem. Kinsey täheldas üht eripära, nimelt et naiste truudus on meeste omast suurem, meestel aga on sage li mitmeid partnereid. See homoseksuaalsete meeste kalduvus paljudeks lühiajalisteks suheteks avaldab otsest mõju HIV-infektsiooni levimisele.

Ehkki mõningad homoseksuaalsed mehed otsivad sageli juhuslikke seksuaalkontakte, ei tähenda see veel, et kõik teevad nii. Kuid see tähendab, et need, kelle peaaegu puuduvad kindlad suhted, on

tõenäoliselt eraklikud ja üksildased, ning kui nad haigestuvad immuunsuspuudulikkusse, vajavad nad oma delikaatses ja keerulises olukorras suurt tuge.

Arvestades mõningaid homoseksuaalseid kogemusi omavate meeste suurt arvu võrreldes nendega, kellel on eranditult homoseksuaalsed kogemused, tuleks hoiatada tembeldamast kedagi homoseksualistiks. On ohtlik teha kellegi seksuaalsetest kalduvustest kaugeleulatuvaid järeldusi enne keskiga.

Kuigi eranditult homoseksuaalne inimene kuulub selgesse vähemusse, esindab ta ikkagi miljoneid mehi ja naisi üle maailma. Kogu arv tähendab suurt sotsiaalset ja moraalset probleemi.

Homoseksuaalne käitumine oli tuntud juba antiikajal ning nagu järgnevast näeme, judaistlik-kristlik traditsioon mõistis selle hukka. Võiks arvata, et praeguseks me teame ja saame aru, missugused faktorid seda nähtust mõjutavad, kuid asi ei ole nii.

Freudist peale on püstitatud kõikehõlmavaid psühholoogilisi teooriaid, mis üritavad selle ilmingu põhjuseid lahti seletada. Nende teooriate pooldajad on veendunud, et homoseksuaalsust põhjustab vanemate põhjustatud väärustunud seksuaalne areng. Teised vaidlevad nendele seletuskatsetele vastu ning toovad põhjuseks füüsilised tegurid. Käib äge poleemika ning vaidlustel ei paista lõppu. Leiutatakse uusi ravimeetodeid, kuid ikkagi ei ole olemas mingit üldteada vahendit homoseksuaalsete kalduvuste muutmiseks. Niipea kui sotsiaalne, õiguslik ja moraalne surve lödveneb, ei taha homoseksualistid enam oma käitumist muuta, ning seetõttu nähakse neis endistviisi tõsist kõlbelist probleemi.

Homoseksuaalsus ja ristiusk

Pole kahtlust, et Lääne ühiskond kuulub judaistlik-kristliku traditsiooni mõjusfääri, ning õiguslik praktika homoseksualistide suhtes kannab endas sedasama vaenulikku meelelaadi.

Kristlaste arusaamad ulatuvad rangelt konservatiivsest nägemusest kuni motiivide otsimiseni, mis võiksid seda suhtumisviisi kummutada. Katoliku kirik esindab traditsioonilist seisukohta ning peab homoseksuaalsust "sisemiseks kõrvalekaldeks". Kirjas katoliku kiriku piiskoppidele, mille Usudoktriini kongregatsioon avaldas 1986. aasta oktoobris, mõistetakse homoseksualism selgelt ja ühemõtteliselt hukka:

"Kuigi homoseksuaalsed kalduvused ei ole patt, on siiski tegemist tugeva külgetõmbega sisemise kõlbelise kurjuse suunas. Ka seda kalduvust tuleb vaadelda kui tõsist hälvet. Seetõttu peab neisse suhtuma erilise hoole ja hingehoidliku tähelepanuga. Neile ei tohi anda põhjust uskumiseks, et elu homoseksuaalsete kalduvuste järgi on kõlbeliselt vastuvõetav. Seda see ei ole."

Tekst on täpne ja ühemõtteline. Kuid millele see toetub?

Nagu kõik katoliku kiriku moraalil põhimõtted, nii tugineb ka see õpetus põhjendusele, mida nimetatakse vaheldumisi loodusseaduseks, Piiblisõnaks ja traditsiooniks.

Selle põhjenduse kohaselt on inimese seksuaalsus loodud seepärast, et mees ja naine täiendavad teineteist ning peavad abielu läbi saama üheks, et elu kestaks edasi. Kõige olulisem on siinjuures suguakti ja bioloogia ühtekuuluvus. Suguakt kahe homoseksuaali vahel ei loo elu, ning seega on tegemist "sisemise kõrvalekaldega". Homoseksuaalide suguelus puudub teisisõnu ois, mida peetakse olemuslikuks

loomuomaduseks. Sisemine kõrvalkalle tähendab mõistagi rohkem kui võimetust saada lapsi. Selle korral puudub vastastikune teineteise täiendamine, nagu see esineb mehe ja naise vahelises suhtes.

Õpetuse peamiseks aluseks nimetatakse Piiblit. Fundamentaalse arusaama kohaselt lõi Jumal oma igaveses tarkuses ja armastuses inimkonna meesteks ja naisteks, kes täiendavad teineteist - asjaolu, mis peegeldab Jumala täiuslikkust. Teineteise täiendamine ilmneb imepärasel kujul elu jätkamisena ja vastastikusel isienda kinkimises teisele. Järgneb terve hulk kirjakohti, mis mõistavad homoseksuaalsuse hukka.

Esimesena nimetan lugu Soodoma hävitamisest 1. Moosese raamatus (1Mo 19, 1-5): "Ja need kaks ingliti jõudsid öhtul Soodomasse. Lott istus parajasti Soodoma väravas. Kui Lott neid nägi, siis ta tõusis neile vastu, kummardas silmili maha ja ütles: 'Ennäe mu isandaid! Astuge ometi oma sulase kotta, jääge öömajale ja peske oma jalad. Hommikul võite vara üles tõusta ja oma teekonda jätkata!' Kuid nad vastasid: 'Ei, me jääme ööseks välja.' Aga ta käis neile väga peale. Siis nad põikasid tema juurde ning tulid ta kotta. Ja ta valmistas neile söömaja, küpsetas hapnemata leibu ja nad sõid.

Nad ei olnud veel magama heitnud, kui linna mehed, Soodoma mehed, piirasid koda, niihästi noored kui vanad, kogu rahvas viimseni, ja hüüdsid Lotti ning ütlesid temale: 'Kus on mehed, kes öösel tulid sinu juurde? Too nad välja meie kätte, et saaksime neid katsuda!'"

Jutt jätkub sellega, kuidas Lott pakub meeste asemel oma kahte tüdruku, kes on neitsid, kuid linnakodanikud jäävad endiselt oma nõudmise juurde. Kaks ingliti ajasid meeste kavatsused tühja ning kaitsesid Lotti ja tema perekonda. Lõpuks

hävitas Jumal Soodoma ja Komorra. Seda teksti peetakse klassikaliseks homoseksualismi hukkamõistavaks kirjakohtaks.

Kolmandas Moosese raamatus rõhutatakse, et Iisrael on äravalitud rahvas, ning homoseksualism pannakse keelu alla. 18. peatüki 22. salm ütleb: "Ära maga meesterahva juures, nagu magatakse naise juures: see on jäledus!" Sama käsku kordab 20. peatüki 13. salm: "Kui mees magab mehega, nagu magatakse naise juures, siis on nad mõlemad teinud jäledust; neid karistatagu surmaga, nende peal on veresüü."

Uues Testamendis jätkab hukkamõistvate mõtteavaldustega apostel Paulus. Esimeses kirjas korintlastele, 6. peatüki salmid 9 - 10, liigitab ta homoseksualistid nende hulka, kes ei päri Jumala riiki: "Ärge eksige: hoorajad ja ebajumalakummardajad ja abielurikkujad ja salajased ropud ja poisipilastajad ja vargad ja ahned, joodikud, pilkajad ja anastajad ei päri Jumala riiki."

Need, kes kritiseerivad kiriku õpetust, juhivad ruttu tähelepanu sellele, et kirik võtab eriti vaenuliku seisukoha seksuaalsete eksimuste suhtes, kuid käsitleb hoopis leebevalt teisi süütegusid, mida Paulus nimetab. Kirik on tunduvalt leplikum alkoholismi suhtes, mis on probleemiks paljudele katoliiklastele, kaasa arvatud teatud osa vaimulikonnast.

Rooma kirjas astub Paulus välja paganliku maailma vastu ning võrdleb seda kristliku maailmaga. Selles võrdluses pakub ta paganliku laostumise näitena homoseksualismi: "Sellepärast on Jumal nad andnud häbematutesse ihadesse; sest nende naised on vahetanud loomuliku sugulise käitlemise loomuvastasega, ja samuti on ka mehed loobunud loomulikust naise sugulisest käitlemisest ja on oma himus süttinud

üksteisest ja teinud rõvedust mees mehega ja kätte saanud iseenestes oma eksimuse palga, mille pidid saama." (Rm 1,26-27)

Veel ühe homoseksualismi ründava kirjakohta leiame Pauluse esimesest kirjast Timoteusele (1 Tm 1,10).

Seega põhjendab katoliku kirik homoseksualismi hukkamõistmist looduseaduse ja Piibli tekstidega. Teised kristlased, kes ei pea looduseadust usaldusväärseks, kasutavad halvakspanu tõestuseks peamiselt Piiblit.

Mida võib öelda selle vaatekoha kaitseks, mis ei mõista homoseksuaalset käitumist hukka?

Alustada võiks üldisest tõdemusest, et homoseksuaalsus ei ole isenda poolt esilekutsutud seisund. Seksuaalsuse ärakeelamine tundub olevat tõsine vägivald märkimisväärse inimliku omaduse vastu. Niisugune vaateviis oleks ebaõiglane ja vastuolus ristiusu õpetusega, mille teljeks peaks olema armastus. Homoseksuaalid leiavad, et nende seksuaalsuse ärakeelamine on äärmiselt ebaõiglane ning kujutab endast vägivalda armastuse vastu.

Piin oma homoseksuaalsuse pärast ja soov armastada on need kaks vastandlikku tunnet, mille vahel heitlevad paljud kristlased. Homoseksuaalsust käsitlev õpetus tundub olevat range ja vastuolus Jeesuse armastusega nende suhtes, kellele on vähem antud; homoseksuaalseid inimesi peetakse alaväärseks vähemuseks ja ühiskonna heidikuteks.

Ortodoksne vastus sellele on, et homoseksuaali tuleb kohelda väärikalt, delikaatselt ja kaastundega. Ometi ei tohi neid julgustada anduma homoseksuaalsele sugulise käitumisele. Siinkohal võib vastu väita, et nõue elada tsölibaadis on koozem, mis käib üle jõu.

Mida võiks öelda homoseksuaalsuse kaitseks? Vaadeldgem, millest kõnelevad looduseadusele rajatud argumendid.

On päevselge, et inimkonna enamus on heteroseksuaalne. Nemad on loodud teineteist täiendama vastavalt nõudmisele ja pakumisele. Ometi ei ole see peamine kriteerium Jumala kreatuuri hindamisel. Kõrgemal kui mees- ja naisugu seisab *inimene*. Määrava tähendusega on inimestevaheline suhe.

Jumala ilmutuse põhjal on mehed ja naised loodud Jumala näo järgi. Seejuures peetakse silmas Kolmainast Jumalat, kelles on kolm üksteist armastavat olendit. Eksistents inimliku olendina tähendab seega inimeseks olemist, suhet teise inimesega ja armastust. Liiga tugev rõhk, mis on pandud paljunemise aspektil, rajaneb bioloogial. See aga on vaid kauge eelaimus tervikliku inimese täiuslikust loomisviimist.

Katoliikliku traditsiooni puhul tuleb märkida, et siin on tähtsal kohal Jumalale pühendatud abielutus. Tsölibaadis elavaid preestreid ja orduinimesi hinnatakse kõrgelt. Samas on preestrid ja nunnad-mungad ometi mingist soost olendid, kes elavad üheskoos ja ka armastavad üksteist.

Paljunemisbioloogia liialdatud rõhutamine moonstab seksuaalsuse algset tähendust. Katoliiklik traditsioon tunnistab abielu kehtivaks ka siis, kuid soo jätkamine ei osutu võimalikuks.

Viimane, kuid ainult harva mainitav arutlusobjekt on fakt, et Jeesus ise näitas teed abielust kõrgema eluseisundi ja täiusliku inimese juurde. Ülestõusmises ei ole abielusid. Seksuaalsuse tuuma moodustab mitte küsimus selle bioloogilisest mõjusfäärist, vaid küsimus inimesusest. Meie Issand ütleb: "Sest kui

surnuist üles tõustakse, ei võeta naise ega minda mehele, vaid ollakse nagu inglid, kes on taevas." (Mt 12,25).

Valdav osa neist homoseksuaalsust käsitlevatest väidetest, mis on tuletatud looduseadusest ning rajanevad loogilisele artlusele, puudutavadki homoseksuaalsete inimeste psüühilisi vajakajäämisi, kuid ei näe nende bioloogilisi puudeid. Sel juhul peetakse neid invaliidideks, nagu seda on heteroseksuaalsed invaliidid.

Niipalju loogilisest artlusest. Aga mida siis ütleb Piibel?

Üldjoontes kajastavad Piibli kirjakohtad oma aja teadmiste taset ning need pandi kirja teatavatele sotsiokultuurilistele piirangutele aludes. Terve see ulatuslik ja üksikasjaline spekter homoseksuaalsusest biseksuaalsuse kaudu heteroseksuaalsuseni kujutab endast tänapäevast arusaama inimese seksuaalsusest selle mitmekesisuses.

Homoseksuaalsuse kohta võib öelda, et Piibli autorid tunnistasid heteroseksuaalsust üldkehtiva normina ning nende jaoks peegeldab suguline käitumine just seda tahku. Teisisõnu: homoseksuaalide suguline käitumine kajastab selliste inimeste valikut, kes oleks võinud vabalt olla heteroseksuaalsed, kuid kes siiski anduvad teadlikult homoseksuaalsetele himudele.

Paulus kirjutas oma kirjad teatud rühmatele. Tänapäeval on meie ülesanne *tõlgendada* tema kirju ning neis sisalduvat moraaliõpetust. Näiteks võib tuua tema eeskirja Korintose koguduse naistele: "Naised olgu koguduses vait, sest neil ei ole luba kõnelda, vaid nad olgu allaheitlikud, nõnda nagu käski ütleb. Aga kui nad tahavad midagi õppida, siis nad küsigu kodus oma meestelt. Sest naisele on häbiks kõnelda koguduses." (1 Kr 14, 34-35).

Meie suhtumine naistesse on praegu hoopis teistsugune kui Pauluse päevil.

Vaadeldgem nüüd lähemalt üksikuid Piibli kirjakohti.

Soodoma linna kirjeldust peetakse klassikaliseks homoseksualismi taunivaks tõlgenduseks Vanas Testamendis. Kuid isegi teised Vana Testamendi tekstid annavad sama juhtumi kohta erilaadseid tõlgendusi. Heseziel arvab, et Soodoma kuriteod olid uhkus, ahnus, ülbus ja egoism. Vaeseid ja viletsaid ei aidatud kunagi. Nad olid upsakad ja tegid kõiksugu jäledusi (Hs 16,49-50). Jeremia arvates olid nad süüdi abielurikkumises, valelikus eluviisis ja meelearandusest keeldumises (Jr 23,14). Tarkuse raamat viitab Soodoma ebasõbralikkusele. Siirak mõtleb, et nad andusid uhkuse patule (Si 16,8).

Veel tähendusrikkam on asjaolu, et ka Jeesus mainis Soodomat oma kõnelustes jüngritega. Ta käskis neid minna välja linnadesse ning kuulutada seal rõõmusõnumit. Kui juhtub, et neid ei võeta seal sõbralikult vastu, pidid nad toimima järgmisel viisil: "Aga kuhu linna te iganes lähete ja kus teid vastu ei võeta, seal minge välja ta uulitsaile ning ütlege: Tolmugi, mis teie linnast on hakanud meie jalgade külge, me pühime ära; ometi teadke, et Jumala riik on lähedal! Ma ütlen teile, et Soodomal on sel päeval hõlpsam põli kui tol linnal." (Lk 10,10-12)

Nende tsitaatide põhjal otsustades tundub, et Soodomat kujutati kurjuse sümbolina pigem teiste tunnuste kui homoseksualismi tõttu.

Hoolimata lugupidamisest 3. Moosese raamatu vastu tuleb siiski öelda, et see moodustab ühe osa nendest eetilistest juhtnööridest, mis on seotud kultuuri ja tavadega. Need nõuded on tunnuslikud Iisraeli rahvale ning eraldavad selle rahva teistest rahvahõimudest.

Eriline homoseksuaalsust puudutav märkus asub tekstilõigus, milles räägitakse mees- ja naisprostituutidest viljakusjumalate templites. Lähiumbruse usundites oli nende jumalate austamisel tähtis koht ning nende tseremooniate puhul oli küsimuse all puhtus. Israellidid mõistsid teravalt hukka meesprostituutiooni, sest see kuulus kaananlaste viljakusriituse juurde. Nii ei pruugi 3. Moosese raamatu keelud üldse käsitleda homoseksualismi, vaid võivad käia üksnes ebajumalateenistuse kohta.

Uues Testamendis on apostel Paulus peamine homoseksualismi hukkamõistja. Jeesus Kristus seda teemat ei puuduta.

Nagu juba eespool räägitud, loetles Paulus inimesi, kes ei päri Jumala riiki. Selles loetelus leidsid nimetamist ka homoseksualistid. On välja pakutud tees, et tekstis esinevail kreekakeelsetel sõnadel olevat mitmeid erinevaid tähendusi. Nii tähendavat nad kõiki sugukõlvatust tähistavaid mõisteid. Sellest järeldub, et see mida Paulus hukka mõistis, ei olnud üheselt seletatav. Teise tõlgenduse järgi pidas Paulus silmas himurust ja teise inimese seksuaalset kuritarvitamist, mis mõlemad tähendavad mässi Looja ja tema loodu vastu. Neid nähtusi on läbi aegade hukka mõistetud.

Siiski ei pruugi ilmtingimata kõne all olla homoseksuaalsed suhted. Asjatundjad, kes on teinud katset Paulust tõlgendada, ütlevad, et tema mõttemaailmale oli võõras teha vahet homoseksuaalsete kalduvuste ja tegeliku homoseksuaalse käitumise vahel. Paulus pidas eksimuseks mistahes homoseksuaalsust. Võimalik, et kui ta oleks teadnud homoseksuaalsete kalduvuste ja seksuaalse käitumise erinevusest, oleks ta suhtunud teisiti nendesse inimestesse, kellel ei olnud valikuvabadust.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuigi Piibli kirjakohtad on autoriteediks, ei ole nad kusagil nii täpselt ühemõttelised, nagu neist sageli on arusaadud. Hukkamõistva otsuse loogiliste aluste kaheldavus ning teksti ebamäärasus teevad lõpliku ja vaieldamatu lahenduse leidmise keeruliseks. Ainult need, kes usuvad autoriteetidesse, peavad neid õigeks.

Kuidas on olukord kristlike osaduskondade hulgas? Iga kirik teeb siin omad õpetuslikud järeldused. Kristlaste kohus on teada, mida nende kirik õpetab.

Katoliiklane peab olema teadlik, et traditsiooniliselt on homoseksuaalne käitumine hukka mõistetud, kuigi homoseksuaalsed kalduvused ei ole patt. Lõppude lõpuks sõltub iga üksikisiku käitumine tema enda südametunnistusest.

Rõhutatakse, et niisugune käitumine peab tuginema südametunnistusele, mis ei halvusta kiriku õpetust. Katoliiklane peab oma kiriku õpetusse tõsiselt suhtuma. Siiski on oluline meeles pidada, et see õpetus ei ole eksimatu. Põhjendatud erinevustele seisukohtades on jäetud ruumi, kuid need seisukohad peavad olema hoolikalt läbi kaalutud.

Vaatamata sellele, et homoseksuaalsuse suhtes valitseb üldkehtiv hukkamõist, leidub palju argumente, mis pehmendavad järsult tõrjuvat hoiakut. Kuigi on tõsi, et ükski kirik ei heida oma ridadest välja homoseksuaalseid mehi ja naisi, seab vaenulikkus nende seksuaalse käitumise suhtes need inimesed olukorda, milles nad tunnevad end nurkasurutud põlualustena.

Kõigepealt tuleb korrata, et kuigi homoseksualistid on väike minoriiteet, tähendab see ühtekokku siiski miljoneid mehi ja naisi. Missugused meie tunded ka ei oleks, me peame neid tervitama oma vendade ja õdedena Kristuses.

See ei ole meile kerge. Eelarvamused tõstavad pead, ning me püüame sellistest inimestest eemale hoida. Me ei anna endale aru, et alateadvuse tasandil me tajume neis ohtu, nagu kõige suhtes, mis on erinev. Ei ole teist lahendust, kristlaste kogudus peab neis nägema sõpru ning kindlustama selle, et nad ei tunneks ennast tõrjutuna ega pilgete, kriitika ja pahatahtlike rünnakute sihtmärgina.

Koguduste preestrid peaksid homoseksuaalsed inimesed lahkesti kirikusse vastu võtma ning julgustama neid nende kristlikes veendumustes, lubades neil omavahel kokku saada. Samuti on tähtis sellest jutlustes rääkida. Nagu paljude teistegi seksuaalsust puudutavate asjade puhul, jääb siingi mulje, et kirikud räägivad ainult siis, kui on tegemist hukkamõistmisega.

Heteroseksuaalid peavad võitu saama hirmust, mida homoseksuaalsed vennad neis esile kutsuvad. Homoseksuaalid peavad tunnetama, et nad tunnistatakse vastuvõetavaks ning et nende probleemisse suhtutakse tõsiselt. Vastasel juhul moodustavad homoseksualistid oma organisatsioone, ning neil pole kedagi peale iseendi, kelle juurest abi otsida. Neid tuleb kaasa tõmmata kristlikesse kogudustesse, kuid seda ei ole seni veel juhtunud.

Järgnevalt tuleb lähemalt mõelda homoseksuaalide eluviiside üle.

Siinjuures pean oma kohuseks rõhutada ühte asjaolu, mida ise pean väga oluliseks, nimelt seda, et homoseksuaalsed mehed ja naised vajavad armastavaid inimsuhteid täpselt samavõrra nagu nende heteroseksuaalsed kaasinimesedki. Homoseksuaalid on inimesed, kes igatsevad teist inimest enda kõrvale, suhtlemist, usaldust, vastastikust kiindumuse väljendamist ja vastuvõtmist, hoolitsust, mõistmist, andeksandmist ja armastuse kogemist.

See tähendab, et me peame julgustama homoseksuaale otsima kahe inimese suhet. Naistel on see kergem kui meestel. Niisugune julgustus aitab minu arvates luua pika-aegseid, püsivaid, armastavaid, ustavaid ja ettekavatsetud suhteid. Immuunsuspuudulikkuse ajastul piiravad sellised püsisuhted oluliselt rohkearvuliste seksuaalkontaktide sõlmimist, mis omakorda tõkestab viiruse levimist.

Mõni võib nüüd vastu vaielda, et niisugune julgustus toob kaasa seksuaalse aktiivsuse tõusu. Vastuseks võib tuua argumendi, et püsiva, armastava suhte sõlmimine on kõige küpsem eluvorm, mille raamid on võimalik ka ajuti loobuda seksuaalsetest vahekordadest. Püsivas ja stabiilses armastussuhtes võib saavutada terviklikkuse ja sise-mise kasvu. Paljude meeshomoseksuaalide osas võib katse luua ja alal hoida püsisuhtet tähendada kõige suuremat jõuproovi teel küpsuse, harmoonia ja pühaduse poole.

Tahaksin nõuda kõige mõjuvamaid hingehoidlikke abinõusid, mis aitavad kaasa püsisuhte loomisele. Kahtlemata oleks see tähtsaim moodus, kuidas ära hoida viiruse levimist.

Kuigi ma pean õigeks püsisuhteid inimeste vahel, ei ole ma mingil juhul nõus ettepanekutega nimetada neid suhteid "abieluks". Sõna "abielu" märgib selgelt mehe ja naise teineteist täiendavat kooselu, perekonna loomist ja elu jätkamist.

Olen järsult vastu naishomoseksualistide kunstlikule viljastamisele, ning olen ka selle vastu, et nad adopteeriks lapsi ning kasvataksid neid homoseksuaalses keskkonnas. Kõige selle põhjal, mida me lastest teame, vajavad nad oma elu tarvis mehe JA naise eeskujut. Ma ei väida nagu ei võiks juhtuda, et vanemad kuritarvitavad oma lapsi füüsiliselt ja seksuaalselt. Kindlasti leidub neid, kes nii teevad. Mõnede

vanemate selline käitumine ei õigusta aga selle keskkonna moonutamist, kus laps üles kasvab.

Lisaks sellele, et kristlikud kirikud ja kogudused tunnistavad homoseksuaalsed inimesed vastuvõetavaks ning kannustavad neid looma püsivaid inimsuhteid, peaksid kristlased ühtlasi andma oma panuse, et ühiskond ei diskrimineeriks homoseksuaale. Homoseksuaalsete meeste heitlik iseloom tuleneb osaliselt neile suunatud sotsiaalsest survest. Järelikult on tähtis, et igaüks, kes on seatud aitama, võitleks kõigi võimalike vahenditega niisuguse diskrimineerimise vastu.

Võib väita, et homoseksuaalid, nagu üldse vähemused ja eriti seksuaalsed vähemusrühmad, seavad heteroseksuaalse enamuse ohtu juba ainuüksi oma olemasoluga. Homoseksuaalidele saab osaks palju vihkamist, ning ka kristlikud kirikud ja kogudused lähevad nende eelarvamuste vaadetele kaasa. Homoseksuaalsuse täielik ärakeelamine mõnedes kirikutes, kuidas seda ka ei põhjendataks, muudab probleemi veelgi teravamaks ning jätab tagakiusamise mulje.

Ristiusu kohus on kohelda seda inimrühma armastusega. On oluline meenutada, et Jeesus Kristus liikus sageli inimeste keskel, kes moodustasid põlatud vähemuse, sealhulgas ka tagakiusatud seksuaalvähemused.

Kristlased kõiguvad säärases olukorras kahe äärmuse vahel. Tahes aidata homoseksuaalset inimest, satuvad nad tihtipeale ummikusse, sest märkavad, et on raske nendega eelarvamustevabalt suhelda. Mõistagi ei ole põhjust heaks kiita viisi, kuidas nad teostavad oma seksuaalsust, ent on äärmiselt tähtis aidata homoseksuaale kui inimesi, juhul kui soovime neid päästa immuunsuspuudulikkuse nuhtlusest.

Immuunsuspuudulikkusele vaatamata rõhub kristlasi teadmine, et kui selge ka ei oleks kiriku homoseksuaalsust käsitlev õpetus, see võib suuresti muutuda. Sel juhul me laome nende meeste ja naiste õlgadele ebaõiglaselt raske koorma.

Niisugune mõte masendab. Võime vaid nentida, et nagu paljude teiste seksuaalsusse puutuvate asjaolude puhul, nii peame ka homoseksuaalsuse osas ootama ja palvetama. Teisest küljest ei tohi me mingil juhul kõrvale heita ka kõige pisemat osa kiriku traditsioonilisest õpetusest. Ühtlasi peame mõistma, et kõiges, eriti seksuaalsuses on vältimatu moraali vaatlemine uues valguses.

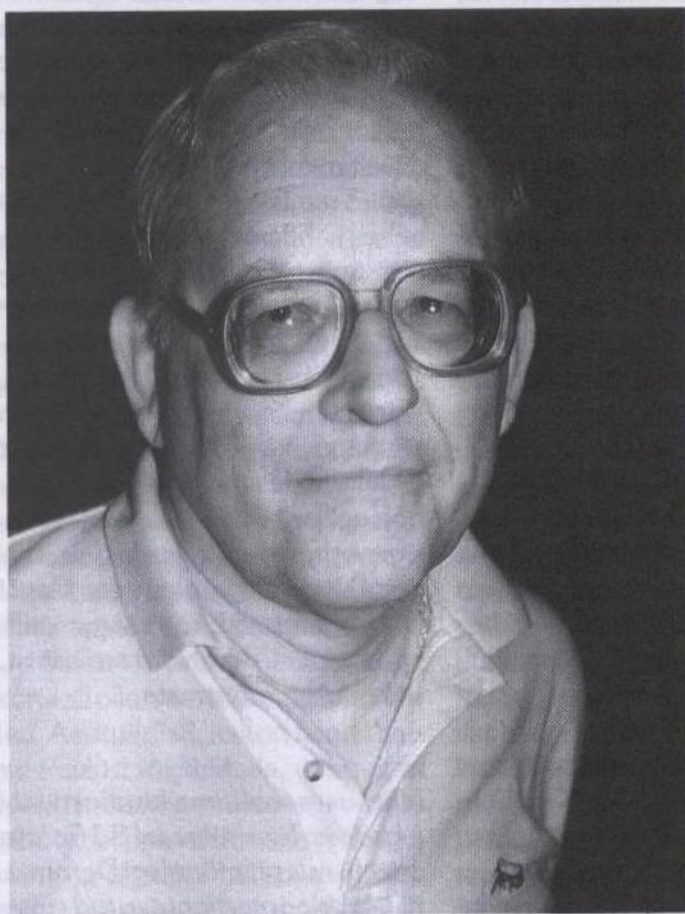
Kiriku õpetus peab olema autoriteediks. Sama oluline on selle õpetuse vastutusvõimeline läbivaatamine, silmas pidades Piiblit ja pidevalt muutuvaid arusaamu inimesest. Tunnistades, et homoseksuaalsus kahtlemata piirab neid inimesi, kes on olemas heteroseksuaalidel, ei peaks me vaatlema homoseksuaalsust kui "meeltesegadust". Kristliku mõtlemisega sobib enam tähelepanu keskendamise isiksust lõhkuvatele elementidele ning psühholoogiliselt sobiliku lahenduse otsimine probleemile, kuidas ja missuguste abinõudega, olgu need kasvõi kõige tühisemad, me saame kindlustada inimestevahelist armastust, seda hukka mõistmata.

Märkus: soovitame kindlasti läbi lugeda ka lehekülgedel 8-15 oleva artikli, mis nii mõnelegi Dominiani nõrgalt argumenteeritud väitele asjatundliku ja kriitilise kommentaari lisab.

Jack Dominiani raamat
"Armastus ja usk"
ilmub käesoleva aasta jooksul
"Kiriku Elus" tervikuna

Parem olla prantslane kui doktor Kahju *

Meenutab Stefan Georg Sarre

Minu ristinimi oli Stefan Georg Nikolaus Sarre. Nüüd ma Nikolausi ei kasuta, nii et olen Stefan Georg. Sündisin 22. aprillil 1932. aastal, ja piiskop Eduard Profittlich ristas

mind Tallinna katoliku kirikus sama aasta 17. juulil.

Minu eestistatud perkonnanimi on Sarre - 1934.-1936. aastatel muutsid paljud oma nime eestipä-

raseks. Isa rääkis, et 'sard' tähendab teatud heinakuhja liiki, millest omastav kääne on heas eesti keeles 'sarra', kuid viljandi murdes 'sarre'.

Mu vanaisa Karl Blumenfeldt oli apteeker Pilstiveres. Käisin eile seal, ja kohalik pastor juhatas mulle tema haua kätte. Vaatamata sellele, et vanaisa suri 1946. aastal, mäletatakse teda veel praegugi kui avaliku elu tegelast ja küla esimest fotograafi.

Mu isa Nikolaus Amandus Blumenfeldt oli sündinud Pärnumaal Suur-Kõpu alevis ja üles kasvanud Pilstiveres. Ta oli paar aastat Ukrainas koolis käinud ja oskas hästi vene keelt, sest tema õde abiellus Peterburis ühe vene kooliõpetajaga ja see sai töökoha Ukrainas. Mu isa elas millegipärast mõnda aega nende juures - miks, sellest ta ei rääkinud. Hiljem õppis ta Peterburi ülikoolis kuni revolutsioonini välja. Siis tuli ta Eestisse tagasi ja osales Vabadussõjas, sanitarina jalaväepolgus lõunarindel ja hiljem ühel soomusrongil. Oma õpingud viis ta lõpule Tartu ülikooli arstiteaduskonnas ja oli

* Käesoleva artikli eesmärgiks ei ole loomulikult mingil moel halvustada prantslasi, ega ka mitte tublit doktor Kahju't, kes koos oma hea kolleegi doktor Kehva'ga veel vähemalt paar aastat tagasi töötas Tallinna Kesklinna Lastepoliklinikus.

lühikest aega arstiks Kohtla-Järvel või Kiviõlis, siis tuli abiarstiks Tallinna nakkushaiguste haiglasse. Hiljem sai temast selle haigla juhataja kuni saksa okupatsiooni lõpuni.

Mu ema Alma, neiupõlvenimega Varrik, oli Tallinnast pärit. Isaga said nad tuttavaks ülikoolis, sest ka ema õppis arstiks. Ta lõpetas ülikooli 1924. a. ja isa aasta hiljem, sest temal läks Vabadussõja tõttu kauem. Ema oli nahahaiguste eriarst.

Ema vanematel oli Tallinnas väike pood - see vana maja seisab ikka veel, kuigi ei näe hea välja.

Isa ei olnud luteri kirikuga rahul ja pidas seda kuidagi leigeks. Noore arstina tutvus ta Eduard Profittlichiga, ja nad said sõpradeks. Nende tutvumine pidi toimuma millalgi pärast 1926. aastat, kui isa Tallinnasse tuli, ja kui Profittlich oli juba Eestis. Mina sündisin juba katoliiklikku perekonda.

Profittlich käis meil sageli külas. Preestritest mäletan veel paater Boruckit, poola nimega saksa jesuiiti, kes andis mulle enne esimest Armulauda katekismuseõpetust. Külalised käisid meil igal õhtul, isegi okupatsioonieagadel. Nende hulgas oli ka katoliiklasi, kuid enamasti olid külalisteks arstid. Nendest põgenes suur osa hiljem Rootsi.

Tallinna katoliku kirikus ei ole muutunud muud kui pinkide värv, see oli minu noorusajal tumepruun. Ja mulle tundub, et läbikäik on praegu keskelt laiem, kui enne oli. (*Üsna ebatavaline mälestus, lapsepõlve maailm tundub täiskasvanule enamasti just palju väiksem, kui see omal ajal lapsesilmale paistis. Vahel pinkide vahel ei saanud siiski olla praegusest kitsam, sest see oleks takistanud matusetalituse läbiviimist. -toim.*)

Kui tulime esimesele Armulaulule, kandsid poisid tumesiniseid rõivaid, lühikesi pükse, valgeid sokke ja kui ma ei eksi siis oli veel mingi-

sugune valge lint varruka ümber. Küünalt hoidsime käes, ja see oli kõigil suur mure, et küünal maha ei kukuks. Päev oli soe ja ma mäletan, et me kõik higistasime koledasti - eks selle pärast ka, et tuli olla kõigi tähelepanu keskpunktis.

Kui paavst Pius XI suri, toimus kirikus tema mälestuseks jumalateenistus, millest ka president Päts osa võttis. Kuna Päts ei teadnud, millal tuleb püsti tõusta ja millal tohib istuda, pandi minu isa tema ette istuma ja öeldi, et tehku president järele kõik, mis tema ees teeb.

Veel mäletan üht protsessiooni, mis läks lippudega mööda Vene tänavat, ja Eduard Profittlichi piiskopspühitsemist.

Viiekümne aasta jooksul on muidugi paljud meelest läinud, oma tolleaegsetest eakaaslastest ei mäleta ma kedagi. Tallinnas õppisin Westholmi gümnaasiumis, mis kommunistide tulekul suleti, hiljem kas 2. või 4. - ei mäleta täpselt - nn. rahva-alkkoolis. Põgenesime Eestist enne, kui ma gümnaasiumi põhikursuse ikka jõudsin.

Mäletan mõlemaid okupatsioonie ja Tallinna pommitamist. Käisime paari päeva eest sellest majast Pärnu maanteel mööda, kus meie pere viimati elas. Sõja ajal, 1941. aastal, tabas saksa kahurimürsk selle maja seina just meie kõõgi akna all. Sein parandati enam-vähem ära, aga paranduskoht jäi värvimata. Maja on omal ajal hästi ehitatud, on nüüd küll tumedamaks ja mustemaks läinud, aga see paranduskoht seisab värvimata siiani...

Okupatsiooni ajal, mäletan, oli isa jubenenud kõigest sellest, mis ümberringi toimus. Kord tuli ta koju ja ütles, et piiskop Profittlich on arreteeritud.

Üks minu isa patsientidest - isa oskas ju hästi vene keelt - oli tol ajal üks suurematest vene salapolitsei juhatajatest, polkovnik või podpol-

UUDISEID KATOLIILIKLUST MAAILMAST

LITURGIA SOBITAMISTRÄHVUSKULTUURIGA KÄSITLES 30-leheküljeline dokument, mis Vatikanis märtsi lõpul välja anti. Tegemist oli neljanda juhtnõore andva dokumendiga Vatikani II kirikukogu otsuste praktikasseviimise osas.

Muuhulgas öeldakse dokumendis, et eriti seal, kus katolliku kirik on noor, tuleb pöörata tähelepanu sellele, et säilitataks kiriku traditsioonidele tuginev iseloom, kuid otsitaks samas vahendeid, et liturgia ei põhjustaks kultuurilist võõrandumist. Samas tuletatakse meelde, et liturgia sobitamisel praktikas peab alati silmas pidama, et liturgia ei ole eraviisiline toiming, mida võib vormida üksikute isikute soovide kohaselt, vaid see on alati kiriku, "Ühtsuse Sakramendi" akt. Kiriku kohus on vahendada ja kanda ka edasi traditsiooni. Seetõttu ei tule liturgiasse teha muudatusi muudatuste endi pärast, vaid selleks, et liturgiat mõistetak üha paremini ja et usklikud võiksid selles osaleda üha viljakamalt.

KAMPUCHEA JA VATIKAN leppisid kokku diplomaatiliste suhete sõlmimises suursaadikute tasemel.

Kampuchea kuningriigis elab 20 000 katoliiklast, kellest 16 500 on vietnami rahvusest. Neid teenib 15 välismaalasesst misjonärpreestrit ja 23 ordupreestrit, kellest 8 on kohalikku päritolu. Battambangil on loodud seminar, milles õpib kogunisti

UUDISEID KATOLIILIKLUST MAAILMAST

kovnik Pjotr Trofimovitsh Vorontsov, kellel oli tuberkuloos. Tol ajal raviti seda haigust pneumothoraxiga, läbi rinna torgati nõel, et teha kopsu kollapsi, s.t. lasta kopsust õhk välja. Arvati, et kui kopsus pole õhku, siis haigus paraneb. Kolme-nelja päeva pärast aga kops hakkab suurenema ja õhk tuleb jälle sisse. Sellepärast, kui tahad kopsu õhust tühjana hoida, tuleb kaks korda nädalas käia õhku välja laskmas. Minu isa tegi palju pneumothoraxeid ja nii käis Vorontsov tema juures kaks korda nädalas ravil.

See oli isale raske olukord, oli ju see inimene meie mõistes kõige hullem kommunist, mis võis olla. Isa ütles Vorontsovi kohta, et "sellel raisal on veel hinge ka olemas". Muidu ei julgenud ta eriti midagi küsida, aga paar korda oli öelnud: "Pjotr Trofimovitsh, te näete välja nagu oleks teil suured mured, te olete õnnetu, mis teil viga on?" Ta vastas, et ma ei saa teile öelda, aga see töö ja elu mis mul on, on väga raske. Isa vastu, et kas ei ole siis targem minna teise töö peale. Polkovnik ütles talle, et kallis arstikene, kui juba niisuguse töö peal oled, siis sealt elavana ei pääse.

Enne 14.-15. juuni küüditamist tuli Pjotr Trofimovitsh isa kabinetti ja nägi välja veelgi närvilisem välja kui harilikult. Pärast protseduuri lõppu võttis ta proffellist pika nimekirja, pani selle lauale ja ütles, et siin on kontrrevolutsionääride nimed, kas tahad vaadata, võibolla tunned neist kedagi. Isa mõtles, et mida ma nüüd teen: kui ma vaatan ja kedagi hoiatan, siis saadetakse mind Siberisse, kui ei vaata, siis ei saa ma ka kedagi hoiatada. Lõpuks ta otsustas ja ütles: "Pjotr Trofimovitsh, mina olen arst, mina poliitikasse ei sekku, mina ei saa sellest aru, ärge mulle seda näidake". Järgmisel päeval hakkas küüditamine peale. Isa rääkis mulle sellest hiljem - see vaevas teda eluaeg, et võibolla oleks ta saanud kedagi hoiatada ja päästa. Mina

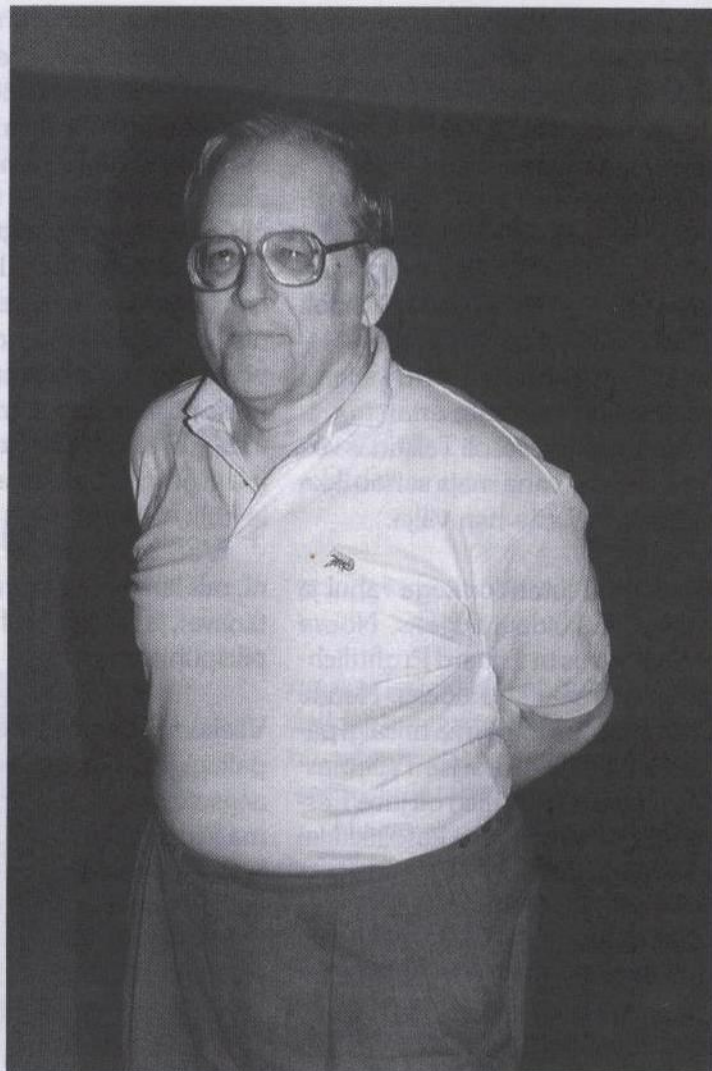
aga arvan, et kui ta oleks hoiatanud, oleks ta varem või hiljem kinni võetud.

Ainuke põhjus, miks minu vana-maid ei küüditatud, oligi seesama Pjotr Trofimovitsh. Kui saksa väed lähenesid, ütles ta minu isale: "Ei ei, jääge siia, tulge minuga Venemaale, mul on teid vaja, te olete parem kui vene arstid." Siis me otsustasime ikkagi kaduda. Isa ei tahtnud Moskva taha minna, ega teadnud tol ajal keegi veel, kes selle sõja lõpuks võidab. Kui juhtunuks Hitler võitma, ja isa olnuks NKVD teenistuses! Nii me siis põgenesime järgmisel päeval Nõmmele, kus meie vanatädil oli maja. Jäime sinna kaheks-kolmeks nädalaks vale nime all, kuni saksa väed sisse tulid.

Kui paavsti nuntsius Antonio Arata lahkus Tallinnast, andis ta minu isale volituskirja, usaldades sellega tema kätte nuntsiatuuri maja, lausa nii, et isa oleks võinud selle maja maha müüa. Mingit praktilist kasu sellest vene vägede tulles muidugi ei olnud.

Kui vene väed olid 1944. aastal jälle Tallinna all, tahtsime Rootsi minna. Teadsime üht meest, kellel oli paat, tema pidi meid Rootsi viima, kuid saksa rannavalve leidis tema paadi üles. Siis ei jäänud muud üle kui Saksamaale põgeneda. Selleks pidi isa ühele saksa ohvitserile kuldrahades altkäemaksu andma. Meie perekond lahkus Eestist Saksamaale 4. septembril 1944.

Eestlastele ütlesid sakslased, et kodumaad tuleb kaitsta viimse vere-

tilgani - ei, mitte nende, vaid meie veretilgani.

Olime viimased kuus sõjakuud Berliinis. Lootsime, et läaneliitlased tulevad kohale enne, kui me nende pommide all surma saame. Kui sõda lõppes, selgus et see paik, kus olime olnud meie, jäi vene tsooniks - siis tuli jälle põgeneda. 1950. aastal pääsesime Ameerikasse.

Ameerikas hakkasime oma nime hääldama prantsuspäraselt "Sarré", sest selgus et meie nimekuju hääldatakse seal peaaegu nii nagu "sorry", mis tähendab "kahju". Ja isa ütles kord koju tulles, et tema ei tahtvat kuidagi olla "doktor Kahju" ja et edaspidi hakkame oma nime hääldama Sarré. Parem juba olla prantslane kui kahju.

Isa ja ema töötasid lõunaosariikides Alabamas ja Georgias, lõpuks läksid Michigani. Nad olid Ameerikasse tulles liiga vanad, et seal oma erapraksist avada, kuid tol ajal oli tuberkuloosisanatooriumides suur personalipuudus, sest kohalikud arstid ei tahtnud neis töötada.

Algul olime Kansases Atchisonis, väikeses umbes 15 000 elanikuga linnas, kus ma käisin benediktiinide poolt peetud "St. Benedict College's", milles oli umbes 700 õpilast. Sain sealt hea hariduse, eriti teoloogia ja filosoofia alal. Seal hakkasin uskuma, et on võimalik olla samaaegselt usklik ja haritud inimene, ja et usk ei ole mitte ainult vanade naiste jaoks.

Hiljem õppisin ma arstiteadust Chicagos Ignatius Loyola ülikoolis, mida pidasid jesuiidid. Minust sai sõjaväearst, sest siis oli veel USA-s sundsõjaväeteenistus. Olin alguses sisehaiguste- ja pärast südamearst. Neli aastat olin baasis Saksamaal. Tol ajal käis küll Vietnami sõda, aga sinna ma ei sattunud. 1969. aastal lahkusin sõjaväeteenistusest kolonelleitnandi auastmes, pärast 14 aastat regulaartenistust.

Mõned aastad olin töötanud Texas, Mehhiko piiri ääres El Paso linnas, seal sain tuttavaks oma naisega, kes oli sekretär samas haiglas, kus töötasin mina. Abiellusime siis, kui ma olin juba ühe aasta Saksamaal olnud. Abiellusime El Pasos, ja siis viisin ma ta Euroopasse kaasa.

Saksamaal oleku ajal tulid vanemad mulle külla. Sama külaskäigu ajal käisid nad ka Roomas ja kõnelesid Vatikani Raadio eestikeelses saates. Vatikani raadios tuli ka minul kord rääkida, selle korraldas Vello Salo, kellega ma olin Saksamaal tutvunud. Ma ei tea kustkaudu, aga üles ta mu otsis.

1983. aastal astusin sõjaväereservi. Tahtsin oma 20 aastat ära teenida. 1990. aastal, siis kui oli lahesõda, ja minul oli jäänud veel neli kuud teenida, mobiliseeriti minu üksus. Mina ei tahtnud Araabiasse minna, siis saadeti mind Põhja-Carolinasse, ühte sõjaväehaiglasse, kus mind pandi südameoskonna juhatajaks. Olin seitse kuud oma praksisest ära ja muretsesin, kas mul veel tagasi tulles on patsiente. Aga õnneks oli küll. Nüüd olen siis lõplikult sõjaväest erru läinud (koloneli auastmes) ja mul on oma erapraksis.

Isaga rääkisime kuni tema surmani eesti keelt. Viimased kümme aastat elas ta El Pasos, ja suri 1984. aastal. Ema suri tükk aega varem, 1971. aastal. Nüüd olen vahel väliseestlastega kokku saanud, kuid El Pasos on neid väga vähe - ainult kaks, kellest üks on eesti keele enam-vähem ära unustanud. Esto-päevadel olen ikka käinud, nii Torontos kui Stockholmis. Koju käib mul baltikumi käsitlev ingliskeelne "Baltic Independent".

Eestimaa valmistab mulle meeldiva üllatuse. Kartsin, et kõik on siin palju hullemas seisus. Muud pole häda midagi, ainult majad näevad määratud välja. Kui rahakott võimaldab, tahame siia veel tulla.

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

seitse preestrikandidaati.

Kampuchea katolliku kiriku juured ulatuvad XVII sajandisse, mil esimesed misjonikogudused loodi. "Punaste khmeride" diktatuuri ajal 1975-1979 kõik kirklikud ehitised hävitati, prantslastest preestrid saadeti maalt välja ja kaks piiskoppi ning kõik kohalikud preestrid kas tapeti või nad kadusid jäljetult. Kõik kirikud hävitati süstemaatiliselt.

Kampuchea valitsus tunnistas 1980. a. märtsis taaskristlaste õigusi, ning juba järgneval kuul avati seal esimesed kirikud.

LÕUNA-AAAFRIKA VABARIIGI ja Vatikani vahelised diplomaatilised suhted suursaadikute tasandil sõlmiti märtsi algul. Sealsetesse katoliku kirikusse kuulub praegu umbes 2,9 miljonit liiget, ning neid teenib 36 piiskoppi, 290 ilmik- ja 745 ordupreestrit ning üle 3300 nunna. Katoliku kiriku mõju on sel maal eriti tuntav kasvatus-, tervishoiu ja halastustöö valdkondades.

MAAILMA PÜHAPAICADE ümber on kogunenud tihti üsna lal kaubandustsoon, kus müüakse devotsionaale.

Muuhulgas võib näiteks Lourdes'ist osta Madonna kujulise pühitsevad vee pudell. Pudelist saab vee kätte, kui Madonnal pea otsast ära keerata. Kaasaja valmu järgi stilliseeritud ristilöödukujude puhul tekib tihti küsimus, kes see seal risti on löödud, kas koer,

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

Uskuda Kristusesse

isa Mieczyslaw Malinski

(algus KE nr 2/89)

Armastus abielus

"Ja nad elasid kaua ja õnnelikult"

On olemas üks idamaine legend, mille järgi inimesed sünnivad poolikute apelsinidena. Vahel juhtub, et kaks poolt saavad kokku, ja tulemuseks on õnnelik abielu.

Tõepoolest, see on peaaegu tõsi, ainult väikse hoiatusega. Seda ei tohi võtta mingis müütilises kontekstis, vaid inimlikus: kokkusaamisest üksi ei piisa. Inimene on juba kord selline metslane, et tema käes laguneb ja hävib kõik. Nii sünnib sellepärast, et inimeses on egoism, omakasupüüdlikkus - tahtmine kõige pealt kasu lõigata, saavutada ülekaal, tugevdada oma positsiooni. See egoism avaldub nii tähtsates kui kõrvalistes asjades, võtab kõige ootamatuma kuju, esineb tihti hoole ja südamlikkuse sildi all teise inimese vastu. Teisisõnu: kui tahad, et armastus - see suurim ime, mis inimesele võib sündida - säiliks, tuleb kogu aeg olla omakasupüüdmatu ja avatud oma armastatud inimese vastu, olla alati mõistev ja andeksandev.

Kuid vahel juhtub ka nii: Kohtasin teda täiesti juhuslikult, üle pika aja, ühes poola restoranis, kuhu olin

tulnud koos oma sõpradega. Vaatasin ruumisügavusse ning nägin eemal Martinit istumas laua taga istumas ja hommikusööki söömas. Läksin tema juurde: "Palju aastaid pole näinud, kuidas sul läheb?" Ahaa, juba neljandat korda siin Hispaanias puhkusel, hispaania keel suus; töö siin ja seal, rohkem tööd, rohkem raha, rohkem kontakte igasugu tähtsate inimestega. Asutasin end ära minema, ta märkas seda, ja esitas küsimuse - justkui muuseas, kuigi teadsin, et see oli tal kogu aeg keelel.

- Kuidas Halinal läheb? Kas olete teda näinud? - küsis ta teeseldud ükskõiksusega, aga käsi pigistas salvrätti...

Mõni päev hiljem käisin Halinal külas. Teadsin, et ta väldib seda teemat ja hoiab pead kramplikult kuklas, ega oodanud vestluse arenemist. Ütlesin lihtsalt, et nägin Martinit ja et Martin küsis tema kohta, rääkisin kõigest mis mulle oli meelde jäänud. Alguses Halina kahvatas, pärast punastas. Teesklesin ükskõiksust. Kui ma lõpetasin, ei küsinud ta midagi, vestlus jätkus tühjast-tühjast, tema saavutustest, sellest kus ta oli käinud...

Aga minul oli kahju nendest

aastatest, mis möödusid tal ilma Martinita, aastatest, mis möödusid üksinduses, sest ma tean kindlasti, et nad on ühe ja sama apelsini kaks poolt, ainult et neil ei olnud õnne. Tean seda kindlamalt, et olen näinud nende päikeselisi päevi, kuidas nad teineteisesse sulasid nii vabal ajal kui töös. Kui palju oli neis päikest, kui palju suutsid nad anda teistele inimestele. Ma tean, et nemadki teavad seda, kuigi teesklevad et see ei ole nii, ja proovivad uusi kombinatsioone. Martini elus oli mitmeid naisi ja Halina elus mehi, aga kummalgi ei tulnud midagi välja. Pettumused süvendasid ainult kortse nende näol, kibestumist ja kurbust kaotatud paradiisi pärast.

Egoism ei kuulu küll ainult abielu valdkonda, sest me sünnime kõik omakasupüüdlilikena. Sellepärast tulebki selle murdmisega varakult peale hakata. Kust sai alguse sinu sümpaatia tema vastu? Kuidas te käima hakkasite? Sest küpsus abieluks sünnib mõistlikust ellusuhtumisest, avatusest teise inimese vastu, avatusest maailmale. Siit avanevad perspektiivid teie kokkujäämisele ja õnnele. Sest kõige aluseks on omakasupüüdmatu nii ühelt kui teiselt poolt,

mitte aga vigade ja süütegude puudumine. Sul on ju palju vigu, nii nagu sinu partnerilgi. Vahel võib juhtuda lausa traagilisi sündmusi, kuid kõige tähtsam on ikkagi see - kuidas edasi elada, kuidas sellest üle saada.

Poisi või tüdrukuga käimise aeg on tõeline elukool - oma egoimist ja kasuahne võitluspooldiku mentaliteedist väljakasvamise aeg. Hiljem mõistad, kuidas nii sinul kui su elukaaslasel hakkas minema järjest paremini, kuidas sa muutusid võimaliseks olema suuremeelne teise inimese suhtes, või kuidas algas tagasitõmbumine, keskendumine oma huvidele, mõistatus ja lausa tahtatus teist inimest mõista. Need kaks teed on sinu valida

Ütlen sulle enamgi, kui juba jutt on nii kaugele läinud. Sinu abielu saab olema selline, nagu oled sa ise, nagu sa käitud oma igapäevases elus juba kaua enne seda, kui abielu päevakorda tõuseb. Kiindumuse objekt tuleb väljaspoolt, aga kiindumus ise ärkab sinust enesest ja on sinu nägu.

Laps

Teadlik emadus

Ühel päikesepaistelisel õhtupoolikul kohtasin oma vana tuttavat. Ta oli rõõmus ja naeratav. Panin tähele, et ta ootab last. "Mille üle sa nii rõõmustad?" küsisin.

- Peetrike on juba kolm aastat vana, ja juba ammu tahtsime talle vennakest muretseda. Nüüd lõpuks otsustasime mehega, et õige aeg on käes.

Laps täiskasvanu käekõrval, see on midagi normaalset, laps kuulub täiskasvanu juurde. Vaadeldes seda kasvõi füsioloogia vaatenurgast. Kui inimese organism ja psüühika saavad täiskasvanuks, loob see olukorra, kus lapse puudumises on midagi ebanormaalset.

Muidugi on igal reeglil ka erandid (antud juhul preestrid, mungad ja nunnad) aga neist me praegu ei räägi. Normaalolukorras tähendab lapse puudumine täiskasvanule millegi ilmajäämist, või koguni kõverdumist, veidrikuks muutumist. Abikaasad, kes otsustavad lapse kasuks, ei ole seega kangelased, kes pühenduvad "Jumala armastuse" või ma ei tea mille nimel veel. Tegelikult on lapses või lastes nende õnn, ja seda kahes tähenduses. Esiteks selles tavalises tähenduses, et nad näevad enda kõrval arenevat elu, mis on nende enestega lahutamatu seotud. Teisalt selles mõttes, et see arendab ka nende endi isiksust.

Püüame nendele teesidele tõestuseid leida. On asju, mille vastu inimese ei saa midagi teha, sest paljud on meile kaasa sündinud. Nii ähvardab inimest aina oht, et ta sulgub omaenda mõnude maailmadesse. Armastus on teatud mõttes vabaks saamine iseendast, ja eriti siis, kui selle objektiks on oma laps. See vabanemine on loominguine, sest laps nõuab, et vanemad annaksid oma parima tema ülalpidamiseks ja kasvatamiseks. Vanemlik armastus vabastab kõige rohkem energiat, kangelaslikkust, pühendumist, aktiveerumist uinuvate võimaluste maailmas, ja on seega üks meie natuuri kõige tugevamaid tõukejõude. Kõikidest armastustest on armastus vanema ja lapse vahel kõige loomulikum. Selles armastuses, kui nii võib öelda, pole vigu, sest see haarab oma igakülguses inimese kogu psüühika - alates sellest momendist, kui laps väeti ja kaitsetuna ilmale tuleb, kuni selle hetkeni, kui vanadusenõdrad vanemad hakkavad oma lastest sõltuma.

Muidugi tuleb tõdeda, et laps võtab vanematelt aega ja energiat. Paljud harjumused ja hovid jäävad kõrvale, paljud filmid ja teatrietendused jäävad nägemata, palju

raamatuid lugemata. Kuid kas tõesti võib väita, et laps teeb oma vanemad intellektuaalselt küljest vaesemaks?

Võibolla oled märganud, kui suurt intelligentsust võib vahel leida lihtsate inimeste juures. Nende inimeste - eriti naiste - jaoks on selle intelligentsuse allikaks eluraamat, mille sisu koondub lapse ümber.

Inimese intelligents kasvab mõtlemise kaudu, probleemide esitamise ja nende lahendamise kaudu. Nii nagu kunstnikule võib selleks ülesandeks olla reklaamplakat kontserdi jaoks, kus esitatakse Chopini helitöid, või arhitekti jaoks hotelli projekt, nii on vanemate probleem laps - armastatud, rikas ja üha uus, igakülgne ja üha uute otsuste ja meetodite otsingutele sundiv probleem.

MÕÖDUKUS

Enesevalitsemine

Stress

Kujuta endale ette, et keegi tuleb sinu juurde ja ütleb: "Sinu elu eelarve on 1 000 000 krooni, 300 000 sellest oled sa juba ära kulutanud. Lapsepõlves maksti sinu eest, nüüd pead hakkama ise otsustama. Kuid pea meeles, et midagi "tagasi teenida" ei ole võimalik. Raha saab ainult välja anda. Kuidas - see on juba sinu asi, tea ainult, et viimase krooni ärakulutamise järel sa sured".

Nüüd on sul 700 000 krooni. Mis sa nendega peale hakkad? Sa võid korraldada oma sõpradele restoranis vägeva õhtusöögi, võid osta esimesele vastutulevale kobedale tüdrukule karusnahkse kasuka ja kutsuda ta enda poole kohvi jooma, võid osta endale auto, võid ... kuid pea meeles: kui kõik on ära kulutatud, tuleb surm.

Aga võibolla on siis parem elada vee ja leiva peal, käia räbalais, elada mingis urkas ja magada põrandal, mitte kuhugi sõita, mitte kedagi vastu võtta, kui vaid elu võiks pikem olla? Kas nii?

Ei nii ega teisiti. Tõde on kuskil keskpaias, aga enne kui me sinnani jõuame, pead teadma, et inimesel on tõepoolest varuks ainult teatud hulk energiat, mis elu jooksul tagasipöördumatult ära kulub. Kunagi saab see energia otsa ja elul on lõpp. Selle üle, et see energia saaks säästlikult ja mõistlikult ära kasutatud, on valvama pandud mõõdukuse ja mehisuse vourused. Mõõdukus hoiab inimest energia kulumise eest, mehisus sunnib seda siiski välja andma, nii et küsimus on energia heaperemehelikus kasutamises.

Selleks, et sul oleks kergem orienteeruda, mõtestan lahti mõõdukuse ja sellega liituvad vourused.

arvasin, et nii tegid ainult okupantidest hitlerlased; hiljem sain ühelt endiselt vangilt kuulda, et Poola territooriumil asunud koonduslaagrites olid kõige hullemateks timukateks just poolakad ise. Selgub, et paljud meist võivad igasuguste õudustega hakkama saada, kui tekib vastav olukord.

Tõepoolest, kõrkus ja võimujanu ähvardavad meid kõiki. Paljud meist tahaksid panna maailma oma tahte järgi pöörlema. Ja siit tulevadki kaksikümmend ja enamgi aastat kestvad kohtuprotsessid näiteks mingi maatüki pärast; raha eest, mis selle aja jooksul advokaatidele on makstud, oleks võinud osta kümme niisugust maatükki. Miks siis ikkagi? Sellepärast, et "ma sulle alles näitan!" Kakluste, siniseks löödud silmade ja isegi surmaga lõppenud autoõnnetuste põhjuseks on tihti seesama hoiak.

Või vanemate tüli lapse õiguste pärast - kas ikka lapse õiguste pä-

see kui kõlbmatuks muutunud koorem tee äärde ja mine edasi, ära hakka rusikatega oma õigust ajama.

Vaatamata sellele, kui vana sa oled, kuulub sulle minu kõige sügavam austus, kui sa suudad öelda: "vabandage mind", "ma olen eksinud", "unustame selle".

Vaikimine

Kunst vaikida

Inimene erineb loomast mõtlemisvõime poolest. Kuidas aga selle mõtlemisega siis on, kuidas näeb see välja ühe täiskasvanud inimese argipäevas?

Raske on varahommikul voodist tõusta, eelmise päeva väsimus laugel. Peab end kätte võtma, sest muidu hakkab kõik kuhjuma ja sa jääd bussist või elektrirongist maha, närvi tsed kogu tee ja jääd ikkagi tööle hilja. Lisaks rahandusale

Tänapäeva inimene on nagu äraaetud hobune, kelle seljas on suur kohtustustekoorem, mida inimene ise peab hädavajalikuks ja mille möödapääsmatuses ta end kogu aeg veenab. Ta lausa kardab kuulda, et mõni kohustus võiks olla üleliigne, sest mida hakata peale vaba ajaga? Nii tormab ta edasi, kuni lõpuks hilisõhtul surmväsinuna uinub. Ta on nagu poksija, kes on kaotanud orientatsiooni ning lahmib juhuslikult ja eesmärgita enda ümber. Aga kui niisugune inimene satub järjekorda, rongi või ooteruumi, unustab ta reeglina raamatu kaasa võtta, kuid ei raatsi osta ajalehte. Tasakaalust väljalööduna ei tea ta, mida endaga peale hakata, ja nagu kiuste ei ole ka ühtegi inimest, kellega juttu teha igavestel teemadel: ilm, sport, filmid, virisemine kõikvõimalike asjade üle.

Saa sellest aru, et sa ei jõua ära kuulata kõiki saateid, lugeda läbi kõiki raamatuid ja ajalehed, näha kõiki filme. Pead valima. Teisalt on iga sõna nagu aur vedurikorstnast - iga aurupahvakuga langeb rõhk veduri katlas. Ära räägi selleks et rääkida; oska nalja teha, aga ära mängi kogu aeg tola; ära tee end tühjaks. Ja siis kui sa räägid, valitse ennast. Enesevalitsemise indikaatoriks on vulgaarsed väljendid. Sinu kõne ei ole lahutatav sinu isiksusest, otse vastupidi, just kõne kaudu sa end väljendadki.

Iseloomulikuks hetkeks on siin sinu hommikupalve. Idamaadel on komme, et kui keegi perekonnaliikmetest teele läheb, istub kogu perekond hetkeks maha ja vaikib, andes nii teelise Jumala hoolde. Ka sinul on igal hommikul ees päeva teekond: kas sa oskad end selleks kokku võtta? Aga õhtul: kas sa oskad - nii ausalt nagu Jumala ees - anda õiglast hinnagut oma päevale? Kui kaua sa palvetad pärast Armulaua vastuvõtmist? Kas sa suudad rohkem vastu pidada kui kolm minutit? Õpi vaikima.

Maiustamine

Imedieet

Ajaloo on olnud palju erinevaid moode. Mõni neist pidas vastu ühe hooaja, mõni kauem. Riiete, jalavarjude ja soengute kõrval satub vahel moeorbiiti ka inimese keha kaal, kuid kas see on siis ainult moeasi? Tõepoolest, moe loomisel tulevad arvesse nooruslik väljanägemine ja siluett, kuid ikkagi ka praktilisus - mis mõte on vedada endaga hommikust õhtuni kaasas 10, 20 või isegi 50 kilogrammi liigset kehakaalu? Ometi kui inimene võtab pärast õhtusööki ette vahukoorekukli, kreemikoogi ja tüki pähklitorti, siis teeb ta seda täiesti teadlikult, pärast järelemõtlemist. Ta teab, et 30 sekundit naudingut ähvardab tema puusaümbermõõtu mingi osaga millimeetrist. Nüüd peab ta arvestama, missugune "patukaristus" võiks teda vastu aidata - kas jalgsi töölemine, füüsilised harjutused avatud akna ees, või toa koristamine.

Tänapäeval pole enam kellelegi saladuseks, misasi on alkohol, nikotiin, kohvi, tee - missuguseid tagajärgi toob endaga kaasa nende tarvitamine. Me teame, mida tuleb süüa, et toita meie ajusid, lihaskudet ja luustikku, ning mis põhjustab rasvakihi ladestumise.

Tooksin siikohal ära tänapäevase toitumise põhimõtted: tagasipöördumine lihtsa toidu juurde; baseerumine valgule; süsivesikute ja rasvade vältimine; looduslike vitamiinide, see on puu- ja juurviljade tarvitamine läbi aasta, ning hoidumine kunstlikest vitamiinidest.

Toidud, mida tänapäeval hinnatakse, on rasvata piim, kohupiim, hapupiimatooted, kala, juur- ja puuviljad

Seevastu toidud, mis ohustavad inimest (eriti keskeas ja vanemat

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

kosmosetulnukas või päris inimene?

Kul kirik inspireerib, jätkab ja lubab äritsemist "püha träniga", jääb temast kolmandaks aastatuhandeks vist järele ainult karikatuur iseendast.

MOGADISHU KATOLIKU katedraal Somaallas lasti aasta algul õhku. Kuigi keegi pole selle eest vastutust enda peale võtnud, on teada, et seda tegid islamiäärmuslased.

Mogadishu viimane piiskop Pietro Salvatore Colombo OFM mõrvati sellesama katedraali ees juulis 1989 somaallasest püssimehe poolt. Tapjat pole tänini leitud.

TADZHIKISTANIS ON TAPEtud kümme vene rahvusest kristlast. Ortodoksi diakon isa Dmitri tapeti järgmisel päeval pärast seda, kui ta oli pidanud jumalateenistuse Dushanbes asuvas vene sõjaväeosas. Ülejäänud üheksa, kellest kuus olid ühe pere liikmed ja kolm nende külalised, tapeti perekonna eramajas vana-aastaõhtul. Kõik tapetud olid hardad baptistid. Millits nimetas mõrva motiiviks röövimist, kuid majast ei olnud ära viidud mitte midagi.

KOMMUNISTLIKEST DIKTatuuridest kõige suletum ja julmem valitses Albaanias. Kuigi ka see kommunisti viimne kants on kokku varisenud, tunneb albaanlase rahvusvaheliste konverentside osavõtjate hulgast siamaani eksimatult ära küürus selja,

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

inimest) on rasvane liha, võiga või muu loomse rasvaga tehtud supid ja kastmed, teravad maitseained.

Kuigi, nagu mõned arstid ütlevad, on organism hommikul laisk seedima ja sellepärast peaks hommikusöök olema tagasihoidlik, on noore organismiga teisiti. Noor inimene vajab korralikku hommikusööki, et arenev organism võiks lõunani vastu pidada.

Pärast sööki ei ole soovitatav pikutada või istuda, nagu paljudel on kahetsusväärseks tavaks. Kõige õigem käitumine pärast sööki on jalutuskäik - mõõdukas liikumine.

Lisaks eelöeldule paar sõna kohvi joomisest. Eelkõige sellepärast, et see kuulub hea tooni juurde. Ära joo kohvi õhtul! Ütled, et sellest tuleb sulle parem uni. Hästi, aga kui kaua? Mitu tassi kohvi sa päevas jood? Pole tõsi, et alati kui sulle kohvi pakutakse, pead nõustuma. Õpi ära ütleva, sest keegi tegelikult selle peale ei solvu. Lihtsalt hoia oma südant. Ja kui sa oled väsinud, siis maga - kasvõi viis minutit.

Sa pead elus paljugi head ära tegema, kuid selleks et suuta, peab olema tugev ja terve.

Alkoholism

Juu või mitte juua - selles on küsimus

Üldiselt on ühiskonna suhtumine joodikutesse humoorikalt positiivne. Keegi ei ütle, et ta on alkoholismist mürgitatud, vaid: tal on sarved soojad, päkad ümarad, pilves, oma raha eest ju ... leiab hetkeks unustust oma kurvast saatuses.

Näide vastavast ajalehehuumorist: ...joviaalne härrasmees embas koduteel üksteise järel kõiki laternaposte, ning püüdis avada oma kodust valgumihkliga, otsides lukuauku uksekella piirkonnast ...

Ei, ära jäta lugemist katki, kuigi sa tead, et jutt tuleb jälle alkoholismist.

Tõesti, ma ei hakka sulle üles lugema, kui mitu liitrit alkoholi maailmas möödunud aastal kõrist alla lasti, kui pika rongi tsisterne sellest võiks koostada, kui palju kortereid võiks sellele kulunud raha eest ehitada, kui paljude liiklusõnnetuste süüüks olid purjus inimesed; ei räägi ma sulle ka alaealistest alkohoolikutest, ehkki see on kõige koledam.

Ma ei hakka sulle rääkima sellest kõigest kasvõi juba sellepärast, et niisugused statistikad pole aidanud kellelgi joomist maha jätta. Vaadelgem alkoholismi pigem meie inimlikkuse seisukohast.

Sa tead, et alkohol läheb peale sissejoomist momentaalselt verre, ja ringleb koos sellega läbi kogu organismi. Mõjub kõikidele rakkudele. Kõige tugevam on tema mõju just kõige õrnematele neist - närvisüsteemile. Alguses tõstab alkohol tuju, hiljem raskendab enesetunnet, kuni lõpuks võtab võimust mõistuse ja tahte üle. Mõistuses, mille kaudu vaim valitseb materia üle, pääseb valitsema kaos. Kõik aistingud - nägemine, kuulmine, kompamine ja haistmine - annavad maailmast täiesti väärpildi. Tahe ja mõistus väsisivad, ning nende asemel saavad voli pimedad instinktid. Ühesõnaga: joo kaua kaugeneb inimesest ja läheneb loomale. Siit tulevad kaklused, mille käigus keegi surnuks lüüakse, abielurikkumised, vägistamised. Kaineks saades ei mäletata tavaliselt mitte midagi, lihtsalt "pilt läks mingil hetkel eest ära".

Mind ei huvita aga siinkohal niivõrd purjusolemise sümptoomid, kui just sellest väljakasvav harjumus. Pole tõsi, et "pärast purjutamist tuleb end välja magada ja ongi kõik, oled samasugune kui varem". Pead teadma, et teatud organid, nagu näiteks maks ja neerud, saavad alkoholist tugevasti kahjustatud. Veel kiiremini kahjustab alkohol närvisüsteemi. Mõistus ja tahe teostavad end tunnete kaudu, ja kui tunnete-

kanalid on kahjustatud, hakkab inimene käituma lõdvemalt ja lojumalt. Delikaatsus ja mõtlemistäpsus tuhmuvad, ja tal on üha raskem uskuda truudusse, armastusse; inimene muutub enesekeskseks, hakkab elama oma meeldivuste ja kapriiside järgi.

Ära arva, et ühiskonna lõhkumine alkoholismi kaudu on juhuslik. Kõikides okupeeritud riikides on okupandid üritanud inimeste mõistust viinasse uputada. Samuti on kaevikutes alati viina jagatud, et inimeste huvid keerleksid ainult toidukausi ümber, et nad unustaksid Jumala ja oma isamaa, ligimesearmastuse ja kodu, et nad oleksid võimalised ainult näotutes tehasehalides mutreid keerama ja formule taitma, ning kujutaksid endast ainult bioloogilist massi.

Meie aegade alkoholismi väljenduseks ei ole enam nokastanud härra, kes on oma raha eest täis, vaid kogu ühiskonna tragöödia, millest ei saa ükskõikselt mööda minna.

Patt harjumusena

Vabandage, täna ma ei suitseta

Kas sa tarvitad alkoholi? See küsimus pole juhuslik: käi ise ringi avatud silmadega. Piisab sellest, kui teed väikse jalutuskäigu laupäeva õhtul - Jumal küll, mitte ainult laupäeval ja isegi mitte ainult õhtul.

Nakatuda on väga lihtne. Pead endale vaid selgeks tegema, miks pead sina olema üks nende seast. Aga kuidas sünnib see, et keegi end põhja joo? Väga lihtsalt. Igaühele tuleb kord aeg öelda "küllalt!". See ei tähenda, et sa pead olema täiskarsklane, kuid ära joo end kunagi täis. Ole lihtsalt kultuurne inimene - nõnda, et kellelgi selles kunagi kahtlust ei tekiks.

Kui ma küsisin sinult, kas sa tarvitat alkoholi, siis ei oodanud ma sugugi, et sa hakkad mulle tuliHINGELISelt kinnitama: "Ei-ei! Mina, kas teate, ei võta suu sissegi!". Ole lihtsalt inimene.

Kas sa suitsetad? Kas paned tähele, mitu sigaretti päevas? Kas alati, kui pakutakse? Ma küsin sellepärast, et mulle ei meeldi asjad mis samastuvad enesetapmisega. Ära arva, et ma hakkam nüüd maalima sinu silme ette kopsuvähi kõiki õudusi. Tea lihtsalt, et autode heitgaasidest ja tööstuse tekitatud saastest rikastatud õhk on juba isegi piisavalt kantserogeenne. Milleks lisada siia veel üks element, ja seda veel oma raha eest... Sel pole lihtsalt mõtet. Aga kui sa ütled et ah, suitsetan ja kõik, siis ma küsin: kas sa teed seda ka adventi ja Suure Paastu ajal?

Minu isa suri, kui ma olin neliteist aastat vana. Ta suitsetas palju ja jõi peaaegu igal õhtul "Polleri" kõrtsis õlut - terve aasta, välja arvatud adventiaeg ja Suur Paast. Kui hakkasin elust rohkem aru saama, kasvas minu austus isa vastu. Võibolla ütlesid sa: mina pole nii jumalakartlik. Tead, mulle ei lähe korda, et see on advent või suur paast, vaid see, kas sa suudad vahet pidada. "Sport spordi pärast - täna, ei" ütled sa.

Mina aga ei pea silmas alkoholi ja nikotiini füsioloogilist mõju, vaid sind ennast, sind kui isiksust. Sest kui sa lased neil üle pea kasvada, on sul raske tegemata jätta seda mida sa ei taha, raske jätta ütlemata, mida ei pea õigeks. Jõuad sinna maani, et enesekontroll kaob ja sa jääd ise kõrvaltvaatajaks - teed ja räägid kõike, mida su rikutud loomus sulle dikteerib. Siis teed sa palju rumalusi ja ülekohtu, mida sa ei saa pärast enam heaks teha.

Meie, inimesed, oleme juba kord niisugused imelikud elukad, et kui me hakkame end parandama ja

võtame enda juures midagi ette, liigume tervikuna ülespoole.

Sellest lähtub ka Suure Paastu mõte. Imelikult kõlab see "Suur Paast". Isegi kui räägitakse, et seda on vaja austusest Kristuse vastu, on tänapäeval rõhud ümber asetatud ja vahendist on saanud eesmärk - paastutakse paastumise pärast, mitte sellepärast, et saaksime Kristuse sarnaseks. Siit ka vaidlus, et kala sisaldab samuti valku ja rasva. Sama on lugu lihastkeeldumisega reedesel päeval, mis on tegelikult Kristuse kannatuse- ja surmapäev nädala rütmis. Aga ajapikku on sellestki saanud omamoodi maagia.

Kuidas sellest absurdist pääseda? Tegelikult pole ju mingeid tabusid, tarvis on vaid hoiduda elu liigse üksluisuse eest. Kui sa küsid, milleks on paastu vaja, siis vastan, et see on meeldetuletus, et sa pead ennast valitsema; ning kui see on ühendatud Kristusega, annab religioosne motivatsioon sulle rohkem pidepunkte ja hoiab sind lisaks veel kõrkuse kasvatamise eest.

See pole sport spordi pärast. See on enesekontrolli ja enesevalitsemise säilimise üks põhitingimus, et sa oskaksid ka ebamugavas sõpradingis jääda iseendaks: "Ma ei võta tilkagi, isegi mitte minu enda ja isegi mitte kogu seltskonna terviseks!" "Aitäh, ma olen täna juba ühe suitsu teinud, täna ei." *Et sa ei oleks sunnitud.* Et keegi ei sunniks sind tegema seda, mida sa ei taha, et keegi ei saaks sinu harjumuseks saanud kurja kalduvust ära kasutada. Muidu saab sinust narkomaan, ja sulle jäävad vaid sundkäigud. Kõige traagilisem on aga see, et sõltuvuse sünnitab iga halb harjumus, mitte ainult narkootikumid.

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

ärähirmutatud näo ja väikese kasvu järgi.

KALKUTTA EMA TERESA astus Washingtonis kõnet pidades taas väga otsustavalt välja abortide vastu. Ta nimetas neid "sõjaks laste vastu, mõrvaks, mille sooritab ema ise". Abordi teinud ema ei ole õppinud armastama, kuid on valmistapma isegi omaenda lapse vaid selleks, et lahendada oma isiklike probleeme, märkis ta.

Ena Teresa avaldas arvamust, et iga riik, mis lubab teha aborte, õpetab oma kodanikele, et isiklike eesmärkide saavutamiseks võib kasutada igasugust vägivalda.

Ena Teresa lubas ka, et võtab vastu iga lapse, kellest on tahetud aborti teel lahti saada, ning otsib talle vanemad, kes last armastavad ja soovivad ka vastuarmastust lapse poolt. Tema ordu lastekodu Kalkuttas on päästnud üle 3 000 lapse elu, märkis ta.

SELLE AASTA SUUREL NELJapäeval pidas paavst Johannes Paulus II jutluse, mis oli pealkirjastatud: "Preestrid, Kristuse sõbrad". Pealkiri toob paraku aga momentaalselt pähe palju laiemalt tuntud väljendi "koer on inimese sõber". Küllap on sils preestrid ka inimese sõbrad, kui mitte muus, sils selles mõttes, et kogudused neid vahel inimese sõpradena kohtlevad - ja võibolla nemad omakorda kogudusi.

UUDISEID KATOLIILIKUST MAAILMAST

Teejuht usu juurde

Ikka ajakohane Søren Kierkegaard

Hans-Joachim Rennkamp SDB

Kas võib keegi olla tõsine juut, ent ometi sattuda lepitamatusse vastuollu ametliku juutlusega? Niisugne mees oli ei keegi muu kui Naatsareti Jeesus.

Kas saab keegi olla kirglik ristlinimene ning ühtaegu seista sõjajalal oma kaasaja ametliku kristlusega? Sellelaadse juhtumi pakub meile taani filosoofi ja protestandi Søren Kierkegaardi elukäik.

Ta kaitses "üksikisiku" eksistentsi väärtust ja positsiooni mitte üksnes mõtlejana, vaid ühtaegu ka kehas ja teostas seda oma elupraktikas. Too "Põhjamaade Sokrates" läks filosoofia ajalukku peamiselt vaadete "subjektiivsusest", "hirmust", "meeleheitest", "vabadusest", "absurdsest paradoksist", olles XX sajandi eksistentsialismi ja dialektilise teoloogia teerajaja.

Kahjuks tuntakse teda liiga vähe dunaamilise ja originaalse *teoloogi*na, olgugi, et kogu tema läbielatud eksistentsile toetuv mõtteviis võlgneb suures ulatuses - kui mitte eran-

ditult - tänu just kristlikule usule. Tema jaoks on esmajoones ja eranditult usk, ühenduses tõega, see lunastav jõud, mille kaudu saab võimalikuks elu. Tema enda sõnade järgi: "Vajadus Jumala järele on inimese ülim täius." Seetõttu "eksisteerib" tões ainult see, kes usub. Mis puudutab Kierkegaardi kirjatööde ausust Jumala palge ees, siis kannatab tema isik vähima kahtluse ta välja võrdluse suure Augustinusega. Kierkegaard on sel määral kaasa haaratud Kristusest ja Tema sõnumist, et ta keerleb dialektilis-meditatiivselt nagu lõputu spiraal ümber selle absoluutse telje.

Ta teoloogilised tööd tõusevad järsu mäemassiivina üle kirjandusliku maastiku. Just tänapäeva kristlased võiksid selle "mägironimise" käsile võtta, sest see tasub end kuhjaga. Kierkegaard suudab olla kogunud teejuht inimestele, kes on usus ebakindlad, kes mõtisklevad usu üle või otsivad selle sügavusi. Ennekoike peaksid need huvilised ilmutama julgust ja asuma ühes Kierkegaardiga "vallutusretkele tarbetuse vastu" (**Klaus M. Kodalle**), s.t. nõustuma Temaga, kelle nimi seisab risti vastu kõigile edu- ja kasutaotlustele, mida maailm pakub. Kierkegaard ütleb selle kohta ise:

"... vältimatu risk..., toosama tingimatu, mis on tingimusteta sõnakulmine Jumala suhtes: ma teen oma elust eksami, alistun kuulekalt viimsele katsumisele ja lasen ennast ohvriks tuua - see on tehing Jumala ja minu vahel, kaugel sellest, et olla maailmale kasulik..."

Iseloomustagem vaid mõnd aspekti tolle tõsimeelse, sirgjoonelise, kompromissitu, pigem sünge, sageli iroonilise, põhjamaaiselt raskemeelse müstiku ja müstagoogi (teejuhi müstikasse) rikkalikust kogemustepagasist.

Jumalapilt

Samal XIX sajandil, mil Nietzsche kuulutab Jumala surma ning tembel-dab oma kaasaegsed "jumalatapjateks", näitab Kierkegaard inimese absoluutset ühtekuuluvust Jumalaga, nõnda et ta võib ütelda: "... kui mõni võtab kätte ja salgab ära Jumala, siis ei kahjusta ta mingilgi määral Jumalat, vaid hävitab iseenda." Ja justnagu oleks ta vaimusilmas näinud Nietzsche isikut ja tolle hübriidset mõttelaadi, formuleerib ta kristliku eksistentsi iseloomustamiseks läbinägeva põhimõtte: "Enamiku inimeste õnnetus ei tulene kaugelt-

ki sellest, et nad on nõrgad, vaid hoopis sellest, et nad on liiga tugevad - tajumaks üleüldse Jumalat." Imetusväärne mõte, mille on inspireerinud Piibel ja kirikuisad.

Jumala müsteeriumi põhjatute sügavuste juurde juhivad Kierkegaard meid, kui ta võrdleb omavahel maist võimu ja Jumala kõikvõimsust. Ta hajutab hirmu eetilise heteronoomia (sõltuvus võõrastest normidest) ees ning kummutab mistahes enastülendava subjektivismi: "Kõik lõplik võim toob kaasa sõltuvuse... Ainult kõikvõimsus saab end tagasi võtta, ühtlasi ennast ohvriks tuues, ning see suhe on nimelt vastuvõtja sõltumatus. Jumala kõigeväelisus on seetõttu Tema headus. Sest headus on iseenda täielik loovutamine, aga nii, et ennast kõigeväeliselt tagasi võttes muudetakse sõltumatuks vastuvõtja..." Need mõttekäigud lasevad ehk oletada, et Kierkegaard võis teada juutide kabbalistliku müstika kujutluspilti Jumala "tagasitõmbumisest", Tema enesepiiramisest, eneseloobumusest, enesesalgamisest ja armastuse passioonist. Jumal niisiis ei kardab inimese vabadust, vaid tahab ja kinnitab seda.

Kui kristliku ettekujutuse järgi seisneb 'religioon' tõdemuses, et Jumal - isikuline armastus - kohtab inimese vastuarmastust, siis osutub niisugune kohtumine võimalikuks vaid ülimal vabaduse vormis. Kirik, kes oma õpetusliku autoriteedi tõttu kardab pastoraalses tegevuses ikka veel kristlaste vabadust ja seab kahtluse alla nende otsustusvõime, leiab antud jumalapildist lootustandva impulsi hingehoidlikus suhtlemises "kirikurahvaga". Sest ülim, mida inimene suudab, on tahe tunnustada iga kaasinimese olemuslikku iseisvusust ning jõudumööda teha kõik võimalik, "et kedagi tões aidata, teda hoida"; ... sest üks ole "suurim jõuetus religioosnes plaanis kõige suurem vägi" (Kierkegaard).

Saada kristlaseks - järgida Kristust!

Küsimusele, kuidas saadakse kristlaseks, võiks anda arvukaid ning näivalt tõepäraseid vastuseid: "Usk tuleb kuulamisest," ütleb Paulus, ja osutab esimeste misjonäride kuulustööle. Inimesed kuulevad sõna, pöörduvad seejärel ning lasevad end ristida. Või kohtab mittekristlane veenvat ja usutavat ristiinimest, kelle näide ja eeskuju lükkab ta liikvele Kristuse poole. Kõik eelnimetatu peab paika, aga on ikkagi veel liiga pinnapealne. Vahest on nii, et isikul, kes leiab Kristuse, peab olema kaasa võtta juba varem muudetud eelhäälestus (dispositsioon)? Ehk peab leiduma tema isiksuse tuumas juba toimunud liikumapanev kogemus? Kierkegaard toob selle selektamiseks sisse mõiste 'rahutus': "...seal, kus keegi soovib, et temast saaks kristlane, peab olema rahutus" ..., s.t. rahulolematust seni saavutatu või saavutamatu; tiheneb mulje, et kannatatakse eksistentsiaalse keskpärasuse all (või isegi sisemise vaakumi tõttu), et tegelik olemise keskpunkt on jäänud kättesaamatusse kaugusse. Sellest ehmunud, hakkab inimene otsima, kuigi tal puudub selgepiiriline ettekujutus mida ta otsib (või on ta, ise seda teadmata, juba varem kusagilt "midagi" leidnud?). Teda haarab eksistentsiaalse rahulolematuse seisund ning ta on kohutatud oma vaevast, kuni talle lõpuks armust kingitakse kokkupuude Kristusega.

Siit alates sooviksid paljud näha, et inimene saavutab nüüd teatava "rahulolemise", lõõgastuse, kindlustunde ja piisava meelekindluse. Kierkegaard ei jaga niisugust arvamust: "Seal, kus kellestki sai kristlane, võtab maad rahutus." Igatahes oleks õige kohe lisada, et too rahutus on uus jõuallikas, sest ta paikneb varasemaga võrreldes hoopis teisel tasandil. Tegemist on rahutusega

inimeses, kes järgib Kristust.

Milline on siis ligemalt vaadates see rahutus, mis kannustab ja sunnib inimest edasi liikuma? Kierkegaard: "Mitte et jutlustes kuulutataks: sa pead käima Kristuse järel" ..., s.t. manitsevalt, moraliseerides, kohustades, mis küllalt sageli iseloomustab jutluste alltooni. Me pelgame õigusega jutlustajaid, kelle sõrm on alati hoiatavalt püsti. Hoopis õigem oleks - leiab Kierkegaard -, "et jutlustatakse seda, mida Kristus on mulle teinud. Kui inimene taipab ja tunneb selle sügavust ja tõepära, kui lõpmatult palju seda on, siis saab järekäimine teoks".

Siin kõneleb sõnumist kaasakistatud "katehheet", kes on tajunud, et kõigepealt tuleb kõnetada ja puudutada inimisikus tema alustugesid: siis vallanduvad tervistav rahutus, püsiv erutus - aktiivne, äratav läbimurre, nii et see, keda too puudutus tabas, võib endale tunnustada: "Eks põlenud ju minu süda?" Või nagu kinnitab Paulus: "Ma tean, et Kristus mind armastab ja on end loovutanud minu eest." Inimene saab ainult kasvades jõuda pro-eksistentsi (olemisse kellegi pärast, kellegi huvides...), kui ta näeb, et vastaspool (Kristus) kui lõputu pro-eksistents (olemine meie, minu huvides) võtab ta vastu.

Üksikisik ja kogudus

Martin Buber ja Gabriel Marcel ei olnud kaugeltki esimesed, kes avastasid osaduse kategooria, teisisõnu 'mina' ja 'sina' vahel toimiva intersubjektiivsuse, mis avaldub väljendis 'meie'. On mõeldamatu püsida ristiinimesena, kui puudub usklike kogudus (kirik), kus üheskoos ja üksteise nimel antakse ühine tunnustus. Ometi on siin varjul oht, nimelt et üksikisik, lähtuvalt oma täiesti spetsiifilisest kutsumusest, tasalülitab Jumala ees oma vaimu-

anni (*karisma*), oma vastutuse ja tolle otsuse, mida käsib tema südametunnistus, nii et see neeldub ja hääbub ühetaolisuse, rühmadistsipliini või ärajagatud grupisese mitmekesiduse tagajärjel. Mil viisil aga saaks ristiinimene astuda viimse otsustavuse ja riski hinnaga täiesti isikupärase pühaduse teerajale, kui ta aina kiidab rahulikult heaks koguduse kord tõusva, kord allaneelava keskpärasuse ja resigneeriva alluvussuhte?

Pühadus tähendab samas ka teadlikku tahet viibida üksi Jumalas ja Jumala ees. Kierkegaard: "Keegi meist ei taha olla üksi; peaks aga Jumal sekkuma, peab see sündima üksikisiku pärast." Ühelainsal prohvetil võis olla õigus, hoolimata terve rahva vastupidisest arusaamast (alates Jeremiast, sealhulgas Ristija Johannes ja Jeesus Kristus).

Kierkegaard räägib Jumala 'prioriteedist' inimese suhtes, aga ühtlasi mõonab õigust kõnelda teise inimesega - usaldusväärse sõbra, vaimuliku juhiga - enda kõrgematest eesmärkidest, "sest keegi inimene ei pane vastu, olles tingimatult üksinda."

Siin muide kerkib esile toosama **Paul Tillichi** poolt kasutuselevõetud "tingimatus" printsiip (see, 'mis mind' vältimatult puudutab), mis välistab, et keegi teine võiks tingimusteta seista sama nõudmise ees nagu mina: sest see on - võttes alati arvesse kristliku ilmutuse tausta ja Kristuse kavatsusi - minu enda täiesti eksklusiivne kogemus vältimatusest, millega mul tuleb silmitsi seista. Sellest hoolimata ei tohiks jätta kahe silma vahele, et niisugune pühadus, mõeldud kui üksiolemine Jumalas, välistab subjektivistliku isoleerituse, sisaldab endas alati õnnestava osaduse kogemist Kolmaina Jumalaga ja saadab kõiki neid, kes elavad müstilis-sakramentaalsel viisil "Kristuses".

Kannatus kui Jumala armu and

Kierkegaard on juurelnud korduvalt ja üha uuesti küsimuse üle: kuidas on omavahel ühendatavad Jumala armastus ja mulle igiomane kannatustee. Kierkegaard vihjab enda juba varakult väljakujunenud endogeensele (temast endast väljakasvavale) raskemeelsusele. Ta jõuab tõdemuseni, et ta võiks paluda Jumalalt kõike, mitte aga vabastamist tollest kannatusest. Kierkegaard nägi selles midagi, mis kuulub vältimatult (!) tema Jumala-suhte juurde, ehk teisisõnu - see on Jumala and.

Siin teritab kaasaja inimene tähelepanu. Ehk on tegu masohhismiga ristiusu varjus? Kindlasti mitte; Kierkegaard tajub selgesti ohtu, mille puhul kannatus kui selline kujuneb eesmärgiks: "Soovida kannatada kannatuse enda pärast tähendab oma isiku jultunud pealesundimist Jumalale." Nii mõistab Kierkegaard seda kannatust (nagu ka kannatust üleüldse teoloogia vaatevinklis) üha enam elava Jumala armuinstrumentariumina, ning liigitab selle ulatuslikku juutide-kristlaste osaduse sfääri, kus inimestel tuli kannatada Jumala pärast ja Tema tahtel: sest kõik need, "keda Jumal tõeliselt armastas, eeskujud jne., nemad pidid kannatama selles maailmas."

Siin kaevab Kierkegaardi terav pilk lahti - ta enda isikliku kogemuse taustal - piibelliku aluskivi, millega iga inimene juba alguses valusalt kokku pörkab. Siit tuleb Kierkegaard - samuti Augustinuse jälgedes, kui meelde tuletada viimase "Pihtimusi" - lausa hümnilaadse tunnistuse: "Kui imepärane! Kuidas ma toona, kui vaatasin tagasi möödunule, mõistsin, kui lõpmatu mööduga aitas mind Jumala armastus ka vähimates asjades: sel kombel ma saan aru, kuidas nimelt kannatus, mis seatud ajal minu juurde saadetakse, samuti kõik, ka ka kõige väiksem asi, ebaõnnestumine, justkui selleks

on välja arvestatud, et ta mind hämmastaks, nii nagu on tarvis, kui Jumal soovib mind kasutada. Lõputu armastus!"

Sedalaadi mõttearendused on hädavajalikud ja raviva toimega eriti meie kaasajal, mil vaevalt veel keegi julgeb kannatustest kõnelda, kus pigem vaid soovitakse kannatust ignoreerida, neist hoiduda ja neid täielikult vältida - ja seda iga hinna eest! Näiliselt puudub kannatusel vähimigi mõte ühiskonnas, kus isegi nõrkust, jõuetust ja töövõimetust tõlgendatakse puhtal kujul negatiivse nähtusena ning ülistatakse ühekülgselt "grandioosset vitaalsust, jõudu, head vormi" (**Horst E. Richter**) ja nooruslikkust! Richter leiab: "on aeg õppida, et meie olemuse juurde kuulub nii jõuetus kui ka jõud, nii kannatus kui ka hea enesetunne, nii nõrkus kui ka tugevus."

Võibolla on sellelt umhteelt vaid üksainus väljapääs, nimelt et inimlikku kannatust saab mõistetavalt, vastuvõetavalt ja arusaadavalt käsitleda ainult religiooni taustal, nagu seda on püüdnud teha Kierkegaard ja paljud teised jumalakartlikud eeskujud. Siit kasvab välja täiesti uus suhe Jumalasse, mida iseloomustab harjumatu, kuid eksistentsiaalselt intensiivne palvehoiak: "Siis, kui palve ei koosne enam millestki muust kui sellest, et kõik usaldatakse vaikselt Jumala hoolde" (Kierkegaard). Alles selles punktis saavutab ristiinimese eksistentsiaalne "rahutus" sisemise tasakaalu Jumala armastuses, mis kujundab kõike iseenesest ja kõige paremini.

Tõlge: Ylo M. Pärnik

Originaal:

Hans-Joachim Rennkamp SDB, *Ein Helfer zum Glauben, Über die Aktualität Søren Kierkegaards. Anzeiger für die Seelsorge, Verlag Herder, Heft 8/ August 1992, lk. 366-368*

NB! Laul algab tagakaanelt (juudi moodi).

6. Lustra sex qui iam peracta
tempus implens corporis,
se volente, natus ad hoc
passioni deditus,
agnus in crucis levatur
immolandus stipite.

7. En acetum, fel, arundo,
sputa, clavi lancea;
Mite corpus perforatur
sanguis unde profluit;
Terra, pontus, astra, mundus
quo lavantur flumine!

8. Flecte ramos, arbor alta,
tensa laxa viscera,
Et rigor lentescat ille
quem dedit nativitas,
Ut superni membra regis
miti tendas stipite.

9. Sola digna tu fuisti
ferre saeculi pretium,
Atque portum praeparare
nauta mundo naufrago,
Quem sacer cruor perunxit
fusus Agni corpore.

10. Aequa Patri Filioque,
inclito Paraclito,
sempiterna sit beatae
Trinitati gloria,
cuius alma nos redemit
atque servat gratia.
Amen.

Refrään:

Crux fidelis inter omnes
arbor una nobilis.
Nulla talem silva profert
flore, fronde germine.
Dulce lignum dulci clavo,
dulce pondus sustinens.

Venantius Fortunatus
(+ pärast a. 600)

Palju oli ohvreid toodud,
võitmata jäid patt ja surm;
surematut hinge rõhus
ihuvangla saatus karm.
Vabal tahtel ristilöödus
võitsid halastus ja arm.

Ristikoozem maha rõhus,
pilked südant haavasid;
Jumal, kelle käes on kohus,
ustavaks jäi surmani:
et ei kaoks me usk ja lootus,
kariika jõi põhjani.

Käed ja jalad löödi risti
lihaks saanud Jumalal.
Ristil taevani siis tõusis
ohvriks toodud Ohvritall.
Õiged hukatusest päästis,
võidetud sai surmavald.

Ainult Sina suutsid tuua
rahu inimestele,
igavesest surmast säästa
igaüht, kes usub veel,
headust, armastust ja korda
taotleb oma eluteel.

Isa, Poeg ja Lohutaja
Vaim, kes kõike juhata,
Ainujumal, Valitseja -
meie peale halasta,
meie palved võta kuulda
ja me patud kustuta.
Aamen.

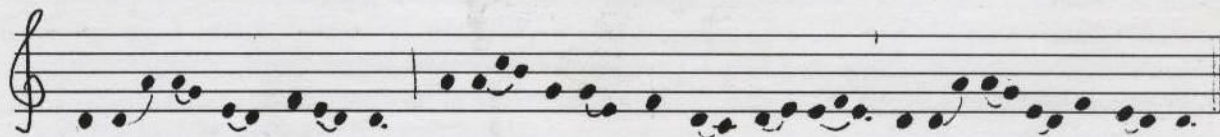
Refrään:

Ristipuu, kel kõigist puudest
tüvi kõige ülevam,
kõrgu üle kõigi maade,
õitse, kasva, haljenda.
Ole, rist, nüüd sillaks meile,
taevariiki vii meid sa.

Tõlkis isa Rein Öunapuu

Pan-ge, lin - gua, glo - ri - o - si, proe-li-um cer - ta - mi - nis, et su - per cru - cis tro - pae - o
Kiit-ke, kee - led, kõr-ge-au- list ris - ti või - du - mär-gi - na, vai-mu - li - ku võit-le - mi - se

dic tri - um - phum no - bi - lem, qua - li - ter re - demp - tor or - bis im - mo - la - tus vi - ce - rit.
in - nul las - ke süt - ti - da. Lu - nas - ta - jat, ohv - riks too - dut, ü - lis - ta - ge võit - ja - na.

1. Pange, lingua, gloriosi
proelium certaminis,
et super crucis tropaeo
dic triumphum nobilem,
qualiter redemptor orbis
immolatus vicerit.

Kiitke, keeled, kõrgeaulist
risti võidumärgina,
vaimuliku võitlemise
innul laske süttida.
Lunastajat, ohvriks toodut,
ülitage võitjana.

2. De parentis protoplasti
fraude factor condolens,
quande pomi noxialis
morte morsu corruiit,
ipse lignum tunc notavit,
damna ligni ut solveret.

Seatud ette kuulutama
inimkonna lunastust,
headusele lisaks kurja
kandis katsumusepuu.
Sõnakuulmatus tõi surma,
elu võrsus ristipuust.

3. Hoc opus nostrae salutis
ordo depoposcerat,
multiformis perditoris
art(e) ut artem falleret,
et medelam ferret inde,
hostis unde laeserat.

Kord ju nõuab taga õigust,
rahupaika ihkab hing
voorusliku elu kaudu,
mis jääb kindlaks surmani.
Vaenlast, kelle relvaks pettus,
tõde võidab alati.

4. Quando venit ergo sacri
plenitudo temporis,
missus est ab arce Patris
Natus, orbis conditor,
atque ventre virginali
carne factus prodiit.

Patust puhtas neitsiihus
kasvas Õnnistegija.
Aeg kui oli kätte jõudnud,
sündis lootust külvama.
Isast Pühas Vaimus lähtus
tõega valgust näitama.

5. Vagit infans inter arta
conditus praesaepia,
Membra pannis involuta
Virgo Mater alligat,
Et manus pedesq(ue) et crura
stricta stingit fascia.

Lunastaja magas sõimes
oma ema hoole all,
sirgus mehiseks ja suureks
Isa tarkust jagama.
Milles seisneb elutõde,
näitas oma eluga.